

GALERIJA

Dimitrij Rupel

— Na tej točki svojega napora
obstane človek pred iracionalnim...

(Camus — Sizifov mit)

PROLOG

Nekateri pojavi so razumu nedostopni, nekje je meja, kjer se mora pamet — hočeš, nočeš, ustaviti. So v življenju stvari, ki ne morejo biti več, kot so navidez. Če bi v njih iskali razumljivo jedro, bi brez uspeha utonili v gomili protislovij. Tiste stvari so neprebojne, nobeno oko jih ne predre in so po naravi takšne, da predirljivega pogleda sploh ne prenesejo — po naravi hočejo biti samo navidez. Takšna njihova narava pa nudi drugačno zadoščenje — lahko jih doživljamo brez odmora za premislek, neprestano smo z njimi zvezani — kot po tajnem radijskem kanalu se njihova moč prenaša v nas.

Življenje ni razumno in vsega ga nikdar ne moremo vsrkati. Vsega ni mogoče razumeti, to pa ostane kot drobec slabe vesti na notranji steni lobanje. Morda to niti ni poraz. Morda je zmaga srca? Pogosto se srečujem s takšnimi položaji. In tedaj mi začne srce močnejše utripati. Zdi se mi, da sem postal divjak v pragozdu. Krhek postanem, vse me prizadeva in začnem se bati.

Sredi dneva, sredi največjega veseljaškega zanosa, ko pijem kavo v stekleni restavraciji in se zdim kot v izložbi na ogled sprehajalcem, me pograbi zamaknenost. Ob pogledu na nepomemben predmet se mi sproži podzavestna predstava, ki vključuje svet, ki ga tisti trenutek gledam s svojimi očmi, in svet, ki biva v meni, ne da bi vedel za njegov izvor ali pomen. Če je kdo ob meni, ga prenesem v svoje sauje in začne mi govoriti stvari, o katerih je vedno molčal. Takšne predstave potekajo kot v filmu. Ob neznatni podrobnosti, ob izgovorjeni besedi ali ko gledam mimooidoče, se mi sproži, kot bi vse to nekoč že bil videl, že nekoč doživel. Križata se resnični sprehod pred očmi in moja notranja podoba, dana z rojstvom ali po slepem naključju.

Vse vrvenje in klatenje postav po igrišču pločnikov in cest mi je nenadoma znano, in kadar mi kdo pomežikne, se mi vse skupaj zdi kot dobro pripravljena zarota. Bojim se.

Včasih se v takšnem razpoloženju tudi odločam. Položaj je nerazumljiv, skrivnosten. Ker je nerazumljiv, ne terja, da bi se poglobljaj vanj, tako rekoč me osvobaja, oprošča me napora; sprošča pa nekaj drugega — moč. Moč se mi prikazuje nerazločno — morda v obliki barv — kako zmagujem nalogo za nalogo. Čeprav se mi vse skupaj zdi nerazločno in sploh ne vem, za kaj sem sposoben in kaj se bo izmotalo spod mojih rok, čutim, da zmorem vse, nepremagljiv se zdim, brez zaprek, kot ptič v zraku, svoboden, širokih pljuč — diham zrak, kolikor ga hočem — vesoljen, povsod prisoten, zmožen biti predsednik republike ali boksar v areni, ljubimec in plesalec na bleščečem se parketu, ruski plemič in boljševik obenem, zakotni dvorski spletkar in vohun, najhujši ateist in pridigar obenem, mačka in miš, umirjen pod toplo prho in razborit sredi deževja in z nogami v rumenem blatu. Morda v glasbi. To začutim včasih, ko poslušam gramofon. Vse do nekega določenega trenutka (ki ga še nisem uspel opredeliti) sem povprečnež z utrujeno voljo, potem pa se mi ob posebnem zvenu naježijo lasje in zbode me, da bi delal dobro in počenjal zločine. Tisti trenutek se želim zagledati na prvi strani časopisa, obtoženega najbolj gnusnega dejanja, vsepovsod prisotnega, močnega in nepozabnega. Morda je to želja po uveljavitvi, po zapisku v zgodovino, da me vnuki ne bodo pozabili, da bi kljub svoji minljivosti zajedel razo v trdo steklo kozarca, iz katerega se napijem, ko pijem izkušnje. Vse to je le prisposoda za moč, ki jo včasih zaslutim v sebi, kajti ko bi se moral z bleščečega se mostu na zapornici spustiti v vodo vrh jeza in z rokami ustavljati tok, bi me kmalu odplaknilo z drugimi ribami, ki so se v objesti zaletete v železno zaporo.

Niti besede ne bi mogel povedati o svojih občutkih. Zadostuje mi poseben zvok pohištva, ki zaškriplje zdolgočasen v nerazburljivi noči, zadostuje mi beseda, izrečena v poplavi drugih besed brez vrednosti, dosti mi je ton ali majhen barvast pravokotnik, ki si ga zamislim sredi slikarskega platna. Tedaj se mi odpro ušesa in oči, skoz prste na rokah začutim, kako se vse okrog mene giblje, kako vse gomazi, kako je vse v vrenju in blaznem ropotu, kako se prelivajo v peklenskih loncih tekočine, podobne lavi, kako se v ogromnih orglah sredi neba oglašajo vse novi zvoki v prav posebnih kombinacijah, kako skoz vodomet nekje na sredi neznanega trga v neznanem mestu zasvetijo žarometi nenavadnih barv, kako se v ustroju neke univerzalne delavnice, skrite v središču zemlje, gibljejo gigantski bati in peklensko naglo vrte zobata kolesa. Tedaj si želim ven iz sobe, ker se stvari premikajo le v medsebojnem sporazumu in se bistveno novega nikdar ne zgodi,

na ulico, da bi zaustavil normalni tok stvari, da bi kot najmočnejši policaj ustavil promet in vozilom ukazal, naj letijo po zraku, ljudem pa, naj ležejo na tlak in se pomikajo kot neokretni kuščarji. Ko res odidem, me na ulicah zaslepi sonce, ali pa me ubije megla, nekaj se zgodi z menoj, da popolnoma pozabim na svoj namen, zdi se mi, da mi poteze na obrazu postanejo manj ostre, mišice v stegnih manj trdne — zrak, ki ga vdihavam, se mi zdi premalo sočen, tako da ves nor hlastnem za njim in se nikdar ne najem, glava mi omahne na majavem tilniku, razum se potolaži, morda tudi zboji, skratka ustavim se, se vprašam in odgovorim si, da sem postal plahutavo dete, blede in usahlo telo, izpito meso v nagubani koži, kot konopljena vreča s trhlím kurivom se zdím .kot nezanesljiva ura, kot žarnica, ki smo ji za silo zlepili kovinsko nit, ki nam nestanovitno in začasno žari.

Dogodek, ki si ga do podrobnosti naslikam v mislih, se mi zdi v zasanjanih, z dlanmi podprtih možganih tako resničen, da občutim zadovoljstvo, kot bi mu gledal naravnost v oči, kot bi ga objemal in čutil v konicah prstov. Zaradi podrobnosti, ki so prisotne v tem mojem opravilu, se mi zdi neverjetno, da tistih reči ne bi že nekoč prej videl, jih otipaval in okušal. Med resničnostjo in domišljijo ni več prepadov, kot so jih vajeni videti ostali. Vse se mi zdi igra, ali pa se mi vsaka igra kaže kot živa resnica. Tod najdem izhod iz oklepa, iz tistega, kar imenujem izparevanje moči, iz tiste stiske, ki se obeta ob prenosu divje, plamteče energije iz volje na asfaltirana tla pločnika. To pa mi dokazuje tudi nekaj drugega — da življenje ni drugega kot igra.

Doživljanje se odvija z naglico. Dejanske konflikte pretakam v fantastične domišljjske razplete, zapornic ni, zidov ni, vse se voljno odpira, vsemu postanem priča, vsemu neverjetnemu spremljevalec, vsemu skriteму razlagatelj, vsega zakopanega razkrivatelj. Kot reka brez bregov, kot radijski val brez anten, kot luč brez oddaljenosti sem v svojem zagonu. Toda čim dlje traja ta ekstaza odkrito, toliko napornejše postajajo operacije, ki dovoljujejo nadaljevanje. Vedno teže zmagujem tovor domislic, ki neusmiljeno bremenijo moje perotne misli, vedno manj čil sem v preskakovanju zidov, včasih mi za hip ohromi noga, že se zbojim, da bom padel. Ta operacija ne pojde v brezkončnost. Preveč čarovnije utruđi in vedno banalnejšé so misli, ki naj bi zakrpale vrzeli v hiteči progí. Sledí neizogiben padeć. Znajdem se na prašnem dvorišču, ki ga od vseh strani obdajajo neprehodni kamniti zidovi. Prevalim se na hrbet in hočem v pogledu navzgor uzreti poslednjo rešitev. Nebo mi zakrivajo hiše, ki proti vrhu zavihnejo svoje

stolpove druga k drugi. Tedaj ne ostane nobena možnost. Kvečjemu kopati v pesek, najti izvir vode, se napiti blazne energije, se zaleteti z glavo v mavec in opeke, porušiti zapreko, a ob tem ostati brez glave, nepreklicno pokončan.

POT DO GALERIJE

— Koliko časa sva pravzaprav poročena? je vprašal Samo.

— Hm, eno leto in sedemindvajset dni, je po kratkem premisleku odgovorila Teja.

— Časa dovolj, je rekel Samo, nato pa še hotel nekaj dodati. Premislil se je in je s pogledom obstal na krošnji drevesa.

Korakala sta po drevoredu in namesto pogovora ju je družila skupna nezadovoljnost. Ogledovala sta si pot, ki jima je zginjala pod stopali, liste, ki so se vrtinčili s kostanjev in nekoliko napeto pobočje, *kjer se pozimi sankajo otroci.*

... Drevored. Kočija z belima konjema in rdeči prah. Rdeča hiša na vrhu hriba, mati, ki vije roke, kočijaž, ki postaja zaradi molka nestrpen, široka bela cesta k morju, skale, Primož s hladnimi rokami, terasasta pokrajina z oljkami, letoviško mestece na nasprotni obali, igranje godbe zvečer, s cipresami ograjeno pokopališče...

— Časa dovolj za kaj? se je nekoliko razdražena po dolgem premoru obrnila Teja.

— No, za to, da ugotoviš nesoglasja, da razčistiš z nekaterimi stvarmi...

Molčala sta. Stopala sta po mahu. Vzpenjala sta se na hrib, ki se mu je na vrhu med hojo skoz veje kdaj pa kdaj prikazala mala rdeča cerkev. Hodila sta v krogih. Proti vrhu so se krogi vedno bolj ožili in vedno bolj strma je bila pot. Samo se je spomnil sprehodov iz otroških let. Tisti elipsasti nežni lističi, ki so kot grozdi. Imena ni vedel. Spomnil se je idiličnega travnika na vrhu hriba, ki je stran od poti, po kateri so ponavadi prihajali izletniki. Bila je to pot, ki je od križišča z razpelom zavila mimo dveh cipres — drobna kozja pot, ki je vodila k razgledu na močvirno ozemlje za mestom. Verjetno niso hoteli sem speljati širše poti, ker niso verjeli, da bi si kdo hotel ogledovati to puščobo, ki pozimi vse okrog sebe zavije v plašč vlažne megle, poleti pa je videti le nekaj ožganih trav in sem ter tja kakšno bledo poslopje. V zadnjih mesecih so na to stran potegnili novo asfaltno cesto in zgradili dve ali tri tovarne. Ena še ni dograjena in so je sami beli zidovi. Ta je največja. Kot kartonasta maketa je videti s te višine. Ta

travnik je bil zanj nekaj čarobnega. Ko je nekoč ušel skupini, s katero je prišel, se je splazil med cipresama na živo zeleni travnik, ki je imel na vsakem od obeh nasprotnih koncev star nagrobnik. Nagrobnika sta zaradi tolikih let in sonca zgubila čitljivost, bela pa sta bila vedno bolj, saj je dež s sončevo pomočjo z njiju spral vso umazanijo, ki jo je na njiju pustil avtor. To je moral biti kak zanikrn rimski obrtnik, kajti celo tiste črke, ki so ostale po tolikih letih, so bile vegaste in nelepe. Edino, kar je privlačno, je bila njuna živo bela barva in njuno zeleno okolje. Samo se je spomnil, da je nekoč ure presedel ob vznožju enega od obeh in skušal uganiti, kaj je skrito v teh kamnih. Z vztrajnim pogledom je hotel predreti pod plast beline in zagledati skrivno jedro. Zdelo se mu je, da morajo črke, ki jih je sprala voda in vtopil prah časa, skrivati neko nedopovedljivo resnico. Ko je večkrat prihajal na travnik s samotarjema, se je počasi sprizajaznil z nerazrešljivostjo napisov in gledati je začel samo kompozicijo belo — zeleno. Čez čas se mu je zazdelo, da je srečnejši, če ne skuša razbrati vsebine, ampak se zadovolji s pogledom na bela malika, se postavi na sredo travnika in s slutnjo o njima posluša brenčanje in gomazenje med travnimi bilkami. Včasih je legel in varno se je počutil v njuni prisotnosti, saj zanj nista več skrivala nedosegljivega, temveč sta bila preprosti priči čebel in murnov, zelenosti trave in sivine polja pod hribom.

Ko sta šla po neshojeni poti med zdaj že bohotnima cipresama, je Samu srce utripalo, kot bi razkazoval stihe, ki jih je koval pod odejo in jih vse dotlej ljubosumno skrival pred drugimi. Kamna sta se še vedno spogledovala s koncev travnika in trava je bila še vedno ista živahna poljana zelenosti kot nekoč. Zdelo se mu je, da mora stopati previdneje, morda je mislil, da s topimi koraki prebudi speče duhove — s prstom je pokazal na beli postavi in sedel v travo. Brez besed sta sedela, morda sta bila utrujena od vijugaste poti, morda jima je dala opravka skladnost, ki sta jo oba enako prevzeto občudovala. Samo se dolgo ni mogel odločiti, da bi vstal in čutil je, kako v sunkih prihaja ponj želja, naj vstane, pa se ji je vsakokrat uprl s težo telesa — dlani je imel uprte v zemljo in čeprav so mu trave in kamenčki vrezali v kožo vzorec, jih ni mogel odlepiti, pa naj si je še tako prizadeval. Ko je sonce prepotovalo kos neba in jima izza krošenj ob robu travnika zasijalo naravnost v oči, sta se vendarle premaknila h kraju ravnice in pogledala v dolino. Siva nedokončana stavba je bila kot otroška izmišljotina na kupu peska. Kot bi nekdo, ki si jo je izmislil, obstal sredi izmišljanja, bil razočaran nad svojim

početjem in odpotoval daleč od svojih misli. Morda je odšel ravno na ta hrib, si z njega ogledal svojo misel in nezadovoljen z njo zbežal na drugo stran hriba in v mesto. Nekaj je manjkalo tej pravilnosti, preveč preprosta je bila, nikamor se ni nadaljevala, bila je razložljiva in razvidna. Kamna na tem travniku sta si bila nasproti, drug drugemu sta podajala žarke in tega odbijanja nikoli ne more biti konec. Črke na njima nikdar ne morejo postati tako plehko razumljive kot sive stene tovarne spodaj. Kamna sta vendar skrivala nekaj nedopovedljivega, nekaj, česar se ne kaže dotikati, nekaj, kar preprosto je in prehaja v človeka, se mu vsede v možgane kot podoba, kot neka sanjska predstava, ki se sproža od časa do časa, vendar o tem ne daje nobenega oprijemljivega pojasnila.

Po hribu navzgor je prihajala deklica. Kar naenkrat se je pojavila, z menažko v roki, stopala je po strmem pobočju in čelo se ji je svetilo od potnih kapelj.

— O! je zaslišal Samo, ogledoval si je njene noge, njena ramena, na katera so padali svetli lasje, nekoč je morala biti športnica, mišice na nogah so se ji napenjale v rahlem loku in roke je zibala, kot bi z njimi premagovala strmino. Bila je presenečena, da ju je našla na vrhu, morda je bil to tudi njen vrh, po tisti besedi je čakala, če bosta Samo in Teja kaj spregovorila. Stala je pred njima v zadregi, vlekla si je rokav puloverja čez dlani in živo gledala.

— Hočeta jesti? je vprašala, kot bi bilo samo po sebi umevno, da jima prinaša hrano, se sklonila in začela razkladati posodice.

— Tu je juha, nekaj cmokov... Ko se je čez rob polila kaplja omake, jo je prestregla s prstom in ga polizala. Nato je prst obdržala v ustih in ju zvedavo gledala.

— Nismo se še videli, je suho rekla Teja.

— No ja, ne vem, morda, je skomignila z rameni, — če hočeta, vama lahko kaj povem, haha, zasmejala se je kot otrok, morda je zardela od vročine ali od zadrege. — Lahko jesta, če hočeta, je rekla, vstala in nepremično gledala okrog sebe, — ali pa tudi ne.

— Mislim, je rekel Samo, — da te imam rad, prišla si na travnik, ki je samo moj in vsak drug bi ga pokvaril, toda ti spadaš zraven, hočeš... bilo mu je žal, da je načel ta pogovor, kajti v hipu se je zaprla kot školjka. — Ne vem, je rekla in zazibala sklenjeni roki pred naročjem. Prijela je Sama za dlan. — Razumem te, je dodala, nato pa počasi odšla prek jase na drugi konec travnika in izginila med cipresama.

S Tejo sta molče pojedla cmoke, ki jima jih je pustila. Nato si je mislil, da je pravzaprav neverjetno, kako nič ni razumel tega dekleta. Toda ostala je s svojo zunanostjo in kretnjami, barvo las in glasu v njem nerazložljiva in hkrati čudovito prozorna. Morda je odšla, ker je zahteval, da se mu razloži?

— Zdaj vem, kam pojdeva, je zatrdil Samo. S kretnjo roke je potegnil Tejo za sabo v dolino. Hitro sta prečkala močvirno ozemlje in se znašla na avtobusni postaji. Čakala sta. Bil je kol, zaboden ob kraj ravne asfaltne ceste, vse naokoli pa je mirovalo. Nikogar. Nobene hiše, samo nekaj izkopanih temeljev in začetni zidovi poslopij. Prisluskovala sta in niti ptič se ni oglasil. Sonce se je nagibalo v popoldne. Nenadoma se je pojavil avtobus in šofer se jima je smehljal z visokega sedeža. Vstopila sta in neslišno so se odpeljali po cesti.

V mestu je bilo živahno, toda Samu je še vedno vse brenčalo v glavi in ni se mogel vživeti v ropot strojev. Zavila sta v bife, kjer sta sedela ob oknu, da sta lahko opazovala življenje na ulici. Srebala sta kavo, kar se Samo spomni nekega prijatelja z univerze, ki nosi brado. Živo si ga je priklical v predstavo in ni vedel, zakaj je pomislil, kako bi bilo, če bi si tudi sam pustil brado. Tedaj se je ozrl k Teji. Očitno je bila zatopljena v misli, zagledala se je nekam na ulico in kadila. Čeprav ni odpirala ust in se nista o ničemer pogovarjala, je slišal njen glas: — Pametni ljudje ne nosijo brade, pametni ljudje gredo zjutraj ob šestih v službo in ob dveh domov. Stresel je z glavo in si ogledoval Tejo. Še vedno je mirno kadila. Postalo mu je vroče, kajti trenutek nato ni mogel ugotoviti, kako je prišlo do tega glasu, kako je prišel do brade, niti ni mogel ponoviti zaporedja dogodkov. Odšla sta iz restavracije in postal je molčeč. Kot bi nekaj seglo med njiju. Začel je misliti, da je njena izjava prevzaprav razumljiva. Ko je še nekaj časa okušal njen stavek, ga pregibal po ustih in otipaval z jezikom, se mu je zdel najrazumljivejši stavek na svetu. Morda ga je nekoč sanjal.

Odpravila sta se po ulicah. Hodila sta proti severu, nato sta zavila na vzhod, nato na jug, nato sta se pomaknila samo za ulico proti zahodu, nadaljevala proti severu, vendar ne tako daleč kot prej, zavila še enkrat na zahod, nato sta jo ubrala proti jugu, nato pa spet daleč na vzhod. Po istem načrtu sta se pomikala še naprej — napravila sta več takšnih enakih likov, pri vsakem pa sta se pomaknila nekoliko bolj proti vzhodu. Nekomu, ki bi ju opazoval z letala, bi se zdelo, da

se igrata labirint, vendar bi čez čas spoznal, da se vendar gibljeta urejeno. S svojo hojo sta opisovala meandrični vzorec.

Pri devetem meandru sta se znašla pred napol dograjeno tovarno, ki sta jo prej opazovala s hriba. Cerkev je bila videti samo še kot temna oblika na vrhu. Bil je večer. Odločila sta se, da se povzpmeta.

Drselo jima je po vlažnem listju, po strmem bregu sta se oprijemala smrek. Od časa do časa je komu zašla noga v kotanjo in bile so težave z vstajanjem, kajti opornih točk je bilo malo, poleg tega pa svetloba ni bila najboljša. Svetil je le zvonik na vrhu, kot bi v njegovi notranjosti kurili ogenj — saj od drugod ni moglo biti luči, mesec je bil za oblaki. Kmalu sta se znašla na takšni višini, da sta iz ptičje perspektive gledala nedograjeno poslopje pod hribom. Premišljeval je, kako neumno sključeno čepi tam. Še sta se vzpenjala. Potna sta bila in umazana. Izmučena sta prilezla na vrh. Travnik je molčal. Spomenika sta se spogledovala s tisto stoletno vztrajnostjo, ki jima je mimo hrumenja časa zagotovila ugledni stas in nenavadno belino. Teja je sedla v sredo travnika, Samo pa se je odpravil k spomeniku, ki je bil bližji cipresama. Belina ga je tako oslepila, da je kriknil od strahu, ko je s stegni zadel v toplo in voljno bitje, ki je bilo, kot je opazil kasneje, sklonjeno pred spomenikom. — Jaz sem, je rekel ženski glas, in spoznal je dekle, ki jima je dopoldne prinesla kosilo.

— Kaj počenjaš tukaj? je vprašal živčno.

— Morda sadim cvetje, morda je tukaj moj dom.

— To ne more biti, je rekel ne preveč uporno.

— Seveda more biti, je rekla smeje, — od nekdanj prerokujem v tem svetišču.

— Hočeš reči... je osuplo branil svoj otroški spomin.

Zravnila se je. Bila je oblečena v preprosto sivo obleko, ki je segala do peta. V roki je držala droban glinast predmet z ročajem in cevko na nasprotnem koncu.

— Aladinova svetilka, je rekel.

Zasmejala se je. — Kje neki! je odvrnila. Naslonila se mu je na ramo in mu gledala naravnost v oči.

— Kdo si? je vprašal tiho, da je ne bi prestrašil, ker je bila njena glava čisto blizu njegovih ust. Zapredla mu je prste v lase in nagajivo rekla: — Ugani!

Stresel je z glavo, kot bi se hotel otresti nadležnih sanj.

GALERIJA

Vlaka se srečata. Dolgo časa drovita drug proti drugemu. Zdi se, kot da bosta trčila. Nato se spojita. Dolga vrsta zaporednih svetlečih kvadratov se zlije v zabrisano črto luči. Noč. Vlaka se zažreta drug v drugega, drug drugemu peljeta v žrelo. Združita sta se. A le za hip. Naslednji trenutek se veriga svetlečih kvadratov podaljša, še kasneje pa se prekine in obe živali postaneta samostojni, glava ene se prežre skoz rep druge. Nato odmigotata vsaka s svojim repom v noč. Železničar na samotni postaji je dremav. Spusti zapornice in odide spat. Rdečo svetilko obesi na klin pred čuvajnico.

Odmevanje zvočnikov v nerazumljivem jeziku. Ženske v rutah zbegano gledajo v razsvetljene kupeje. Pipa na peronu curlja. Železničarji tekajo ob vagonih. Postajni načelnik žvižga. Vlak odpelje v sosedno noč.

Množica ljudi je obkolila vagona. Nekateri kličejo imena. Nekateri gledajo naravnost v oči. Selijo se od oči do oči, ocenjujejo došlece, si ogledujejo njihovo opravo. Nekateri gledajo proč. Vsi se pogovarjajo in zaradi takšne množice se zdi, kot da kričijo. Samo in Teja se zbegana prerivata skozi množico. Moški delajo opazke in Samu je neprijetno. Rad bi koga udaril, toda bil bi izgubljen. Sredi množice se spomni, da je pozabil na sedežu rokavice. Teji veli, naj ga počaka pri stebri. Teja je slabe volje, rine sama naprej. Samo se preriva nazaj. Ljudje ga začudeno, mrko gledajo. Sem in tja ga kdo sune ali mu potlači klobuk. Gre nazaj v vagon. Išče rokavice, jih ne najde. Jezen je in ves prepoten. Vlak se začne premikati. Popade ga strah. Zunaj sliši krik. Da ni Teja! Skoči z vlaka in si umaže roke. Ljudje ga odrivajo. Neka ženska leži na tleh. Ni Teja. Samo odrine nekaj ljudi, da bi pomagal ženski, toda takoj dobi dva udarca v želodec, da mu postane slabo. Teja je slabe volje.

Korakata po prostranem trgu brez prometa. Zgodaj zjutraj. Iz ust se jima kadi. Samo mukoma vleče kovček. Kam zdaj?

— Ne vem, pravi Teja.

— Zabití morava dan. Vseeno kako. Se bova že spomnila. Korakata proti parku. Ustavljata se pred vsako izložbo, kajti Teja hoče videti vse gramofonske plošče, vse vrste perila, vse svetlečne lončke. Ustavita se pred galerijo.

Teja je postala razposajena in je s prstom narisala čačko na prašni avtomobil, ki je stal ob cesti. Poskakovala je — enkrat je stala na eni, enkrat na drugi nogi in vedno je videla stvari okrog sebe nekoliko

postrani. Kadar se je dvignila na desno nogo, je tudi glavo sklonila nekoliko bolj na desno in prej ravna cesta je zdaj na desni strani slike po strašnem kancu zdrvela v prepad, na levi pa so bile hiše nevarno nagnjene — tako da je bilo pričakovati, kot da se bodo vsak trenutek zornile na desno stran — v prepad. Če se je Teja nagnila na levo stran, je bila slika ravno obrnjena. To jo je zabavalo.

— Pojdi že, je rekel Samo na robu jeze.

— Sem že tukaj, je rekla Teja, se ga prijel pod roko in zavrtela torbico na dolgem jermenu. Torbica je napravila ogromen krog — v spodnjem loku se je dotaknila tal in vsebina se je stresla na tla.

— Ženska ... je rekel Samo.

— Oh, nesreča, je rekla Teja in se brž sklonila, da bi pobrala svoje stvari. Ta nenadna sprememba drže telesa pa ji ni storila dobro. Nankrat ji je postalo slabo. zavrtelo se ji je v glavi in je padla vznak. — Hej, Teja! je odmevalo z višin. Potem je slišala zelo oddaljen šepetajoč pogovor, v katerem je razumela le dve, tri besede. Stresla je z glavo in bilo ji je spet dobro. Okrog nje je stala gruča ljudi. — Je že vse v redu, je rekla naglas in začela brskati za vsebino svoje torbice. Roke je imela prašne. Med čevlji nekoga, ki je stal v skupini, je zagledala svoje rdečilo. — Oprostite, prosim, je rekla in vzela rdečilo neznanцу spod nog. Mož je nekaj zabrundał, nato so vsi odšli. Samo se je nekoliko rdeč v obraz sklonil k Teji in ji pomagal nabirati izgubljene stvari.

— Kaj je bilo? je vprašal previdno.

— Kaj? Nič. Kam greva zdaj?

Po ulici je prikorakala vojaška godba. Teja je brez napovedi stopila na prste, ovila roke okrog Samovega vratu in ga poljubila. Samo je bil presenečen, zato je rekel le: — No prav. Stresel si je prah z obleke, z robcem pa si je obrisal čelo. Pogledal je Tejo, če je kaj umazana, nato je obrisal še njo. Teja je nagnila glavo nekoliko v levo in vojaška godba je strumno odkorakala po klancu na desni navzgor.

Odšla sta proti galeriji. Odprla sta velika, z železom okovana vrata in se znašla v popolnoma praznem prostoru. Nikjer ni nobenih vrat, razen tistih za njunim hrbtom. Stene so bele, nikjer nobene slike, nobene vdolbine, nobenega okna. Nekdo je zakašljajl za njima. — Želite? — Prišla sva gledat slike.

Možakar s čepico, očitno paznik, je še enkrat zakašljajl, nato je obotavljaie vprašajl: — Pa kdo sta vidva?

Samo je skomignil z rameni.

— *Aha, je spet zakašljaj. Tokrat ni mogel nehati. Samo je pomislil, da ima jetiko. — Aha, je ponovil paznik (v žepu na suknjiču je imel vrsto ošiljenih svinčnikov, na prsih pa pripeto baterijo), — torej tako. No prav. Nehal je govoriti in se je zagledal v tla. Samo in Teja sta čakala, kaj bo. Nič se ni zgodilo, paznik je kar naprej strmel v tla.*

— *No prav, je rekel Samo.*

— *Veste, je nadaljeval paznik s piskajočim glasom, — sicer nimamo navade . . . ampak, ker že hočeta . . . zdaj ni čas za razstave . . . Zganil se je in jima z enim od ošiljenih svinčnikov pokazal pot. Samo je sicer videl le belo steno, vendar se ni upiral. Prijel je prestrašeno Tejo pod roko in jo podpiral do stene. Tik ob steni so bile ozke stopnice, ki so vodile v klet. Tisti hip je nekaj močno udarilo za njunim hrbtom. Obrnila sta se in videla, kako je paznik, kot bi ga spodrezal, treščil ob betonska tla. Stekla sta k njemu, vendar je bilo že prepozno. Bil je mrtev. Zaslislala sta hrup množice, prihajati je morala od zunaj in vsak čas bo odprla glavna vrata. Samo se je ozrl okrog sebe, nato je potegnil Tejo proti stopnicam, ki so vodile v klet. Naglo sta šla navzdol. V zgornje nadstropje je morala ravnokar prihrumeti množica. Slišati je bilo tudi vojaško godbo. Stopila sta v svetel prostor, kjer je bilo polno slik. Nastal je prijeten mir. Tla so bila pokrita z neko kožo, ki je bila prijetno mehka in neslišna.*

— *Včasih se mi zgodi, da preberem kakšno knjigo, iz katere ne znam ponoviti niti stavka, je rekla Teja. — Vidim črke in vrste, vendar me spravijo na čisto druge misli.*

SLIKA

Hiše ob obali so se zdele konec sveta. Za njimi je še bilo nekaj življenja (ožgano grmičje, kopaste vzpetine, obrani oljčni nasadi), pred njimi pa je zeval nič, ves ogromen in požrešen v svoji praznini. Pred hišami je bilo samo morje. Ta občutek konca sveta daje neki poseben občutek strahu in zraven čudovitega miru pred vsakršnim vznemirjenjem, ki bi se tikalo minljivosti in kratkotrajnosti, odvisnosti in nepreračunljivosti. Biti na koncu sveta, ko je pred teboj samo še nekaj, kar se ne da izmeriti, je poseben položaj. Ljudje, ki živijo v hišah na koncu sveta, so zaprti in grobi ljudje. Vas ob morju. Lepa in mikavna se je morda zdela komu, ki se ni zavedal, kaj je njena glavna poteza. Lepa se je zdela samo, če si jo gledal iz večnosti, iz morja, iz nebes. To pa ni mogoče. Vedno se gleda iz obale proti morju, proti neizmernosti, večnosti. In to navdaja s strahom in mirom.

Hiše stoje tik ob morju. Rumenkaste so, take kot pokrajina za njimi. Drži se jih sol, dvorišča imajo kamnita in nastlana z osušeno slamo. Sam prah je teh dvorišč, posebno takrat, kadar se sonce dvigne visoko na nebo, kadar zažge lase na človeških glavah, kadar se v vročini spremeni celo barva morja in neba v nerazločno sivino. Ta sivina je dokončno prazna, tako je pogled na morje res brezupna podoba nesmisla. Takrat, kadar sonce zelo žge, se večji kosi zemlje spremenijo v prah, hiše se napolnijo s prahom in zaman bi se trudil tisti, ki bi hotel napraviti prepih s tem, da bi odprl okna v hiši.

Kadar prispeš v tisto vas na obali morja, takrat lahko mirno odložiš breme minljivosti in si naložiš breme večnosti. Postaneš še bolj potrj, zmanjka ti energije, ki te je prej gnala od enega k drugemu vprašanju, ki te je gnala vedoželjno dalje. Dosegel si svoj cilj in lahko se napajaš v dokončni suhoti in brezupnem miru.

Po široki prašni cesti, ki deli pas hiš od polj, korakata dva človeka. Utrujena sta videti in žejna. Obrvi imata prašne, lase jima prekriva posebna mešanica znoja in belega prahu. Ona je mikavno deklet svetlih las in prožnega telesa, lepo oblikovanih ustnic, majhne brade in tankih prstov na rokah. On je mlad fant v uniformi. Odpustili so ga, ker mu je potekel vojaški rok. S tem dnem je postal prost, tako rekoč človek, ki mu življenje odpira vse možnosti. Nič več ga ni težilo, niti komandantovega glasu ni več poslušal niti mu ni bilo treba imeti zapetih gumbov na srajci. Konec je. Konec življenja po tujih načrtih.

Cesta je prašna. Ljudje, ki delajo na polju, se ozirajo za njima. Težko je delo v takšni vročini. — Prekleta psa, pridušeno reče moški, ki se sklanja nad gredo. — Lahko njim, ki jim ni treba živeti od rok, reče drugi. Ljudem, ki delajo na polju, vre v želodcih, z rokami si ne morejo obrisati čela, kajti bilo bi še bolj znojno in še bolj blatno. Velike roke imajo, prave šape. Za nohti črno. Kako lepa je, pravi moški z brazgotino. — Kako lepa in zdrava, pravi. — Njej ni težko biti lepa, reče debela ženska z razpokanimi ustnicami. — Smehlja se in bele zobe ima, pravi moški. — Zadavil bi jo, haha, se zasmije nekdo drug.

Prideta mimo delavcev. — Kaj delate? vprašata. Molčijo. — Žejna sva, utrujena, pravita, — prenočišče in kaj za pod zob potrebujeva, pravita. Molk. Ne marajo ju. Ker sta mlada. — Pa nič, reče on. — bova že kaj našla, ji reče in jo pogladi po laseh. Ona se utrujeno nasmehne.

Nato odideta naprej med hiše. Ob obali je gostilna. Velika okna brez šip, notri tema. Visok strop. Gostilničar spi za mizo. Sam je v prostoru. V rokah drži nož. Muhe letajo okrog noža.

— Prosim, reče fant. Gostilničar se prebudi in se popraska z nožem po laseh. — Prosim, ponovi fant, — prosim kazarec vode in nekaj hrane. — Imata denar? vpraša nemarno gostilničar in dela akrobacije z nožem. Nastavi konico na prst in ga spusti na tla. Tik nad tlemi ga prestreže z boso nogo in ga odbije v zrak, kjer ga ujame druga roka.

— Imava, pravi ona, — imava dosti denarja.

— Dosti denarja, reče s poudarkom gostilničar, stisne nož v roki in ju premeri z rdečimi očkami. — Torej dobita žganje in jajce s poprom. Zdaj sedeta k železni mizi in gledata v morje. Neskončno. Nekoliko bolj sta mirna. Notri je senca in hlad. Morje mirno in čisto.

Gostilničar reže jajca. Vmes se čoha z nožem po brkih in po laseh.

— Poper! zatuli nekam v notranjost. Majhen črnski deček prinese poper in dve brisači. Poper da debelemu gostilničarju, brisači pa prinese k mizi in ju položi pred gosta. Nato steče v temo in se iz nje čez nekaj trenutkov vrne s čebrom vode. Odveže jima čevlje in sezuje nogavice. Vsako nogo posebej umije z vodo in jo obriše z brisačo. Ko jima umije noge, se zravna, stopi k njej in jo poljubi na lice.

Morje je čudovito modro. Sonce je točno nad gostilno. Nihče se ne koplje. — Zakaj se nihče ne koplje, vpraša on črnuskega dečka.

— Nikdar se ni nihče kopal, pravi deček.

— Ko pojéva greva plavat, pravi on. Deček ju gleda z nezaupanjem. Gostilničar prinese jed in žganje. — Vode prosim, pravi fant. Gostilničar namrgodi obraz in pokaže na čeber, kjer sta si prej umivala noge. — Ni dobra za pitje, pravi in nastavi dlan. Fant mu da dva bankovca in gostilničar je vesel. Pokliče dečka in mu naroči, naj prinese nov čeber vode. Nato izgine k pultu, kjer je prej rezal jedila. Nasloni se nanj in zaspi.

Pojedla sta. Deček jima umije roke in obraz. On mu da drobiž. Deček ga žalostno pogleda in spusti kovanec za kovancem na tla. Ona se začudi in se skloni, da bi pobrala denar. Tedaj jo nekdo udari. Bil je gostilničar. — Tega ne dovolim, pravi. Ročno se skloni in pobere kovance. Strese jih v žep in zažvenkeče z njimi. Sede na stol v sredini prostora in stegne noge od sebe. Tleskne s prsti. Deček priteče z novim čebrom in mu umiva noge. Gostilničar vrže nož mimo dečkovega ušesa v tla za njim. Nož se zapiči in zatrese.

Sonce se je nagnilo in sije zdaj z morja proti krčmi. On in ona imata obraza obsijana. Vstaneta. Ona pogladi dečka. Gostilničar ga udari z mesnato dlanjo. Odideta brez pozdrava. Gresta na obalo. Gostilničar se nenadoma prikobali za njim. Čoha se z nožem.

— Veste, pravi njemu, prvi boste, ki boste stopili v morje.

— Kako to?

— Stopiti v morje, pomeni stopiti v večnost. Tam je vse ali nič.

Gostilničarju je nekako nerodno. Sede v pesek na bregu. — Veste, reče obotavljivo, — tu na obali je vse jasno in varno. Mi smo tu in vemo, kako nam je. Tam daleč na morju pa nihče ne ve, kako je. Tam je čisto drugače. Tam ljudje ne umirajo, ne starajo se, gradijo drugačne hiše in govorijo nerazumljiv jezik. Prav zares bi bilo lepo, če bi šli tja naprej, ampak od nas si nihče ne upa. Zato bomo mi ostali tukaj. Zapičil je nož v pesek. — Če bi šli na morje, tja naprej, pokaže gostilničar s konico, — potem bi storili veliko dejanje. Vsi vaščani bi vama bili hvaležni.

— Smešno, reče on. — prav smešno, ali ne, se obrne k njej.

— Res.

Gostilničar se spravi pokonci in gleda v tla, nato počasi odide proti veliki gostilni. On in ona se brez besed slečeta. On jo ogleduje. S sklenjenimi rokami odideta v morje. Voda je nizka. Precej časa hodita, preden jima voda seže do kolena. Nato še nekaj korakov. Spustita se. Zaplavata. Morje je spokojno. Plavata proti obzorju. Na bregu so se zbrali vaščani. Strmijo vanju. Sem in tja kdo dvigne pest. Plavata. Čisto drobna sta že. Nato zarežejo v gladino ostre plavuti. Črne plavuti. Morski psi. Na tisoče jih je. Razdelijo si plavalca. Množica na bregu se razide. Gostilničar pokliče malega zamorčka in mu da kovanec.

(Se nadaljuje)

GALERIJA

(Konec)

Dimitrij Rupel

Vstopil je mlad moški in z očmi iskal po prostoru. Našel je. Stopil je k dekletu v belem plašču in ji nekaj potihem govoril, ona pa je odkimavala. Prijel jo je za roko in ji nekaj dopovedoval.

— Ne! je skoraj zavpila.

— ...moraš...

— Nočem, nikamor ne grem.

— ...mama... Naslednja razločna beseda je bila: — ...hiša...

— To je vse skupaj postranska stvar, je trdila dekle.

On je izgovoril kopico jeznih besed, a nobene razločno.

Še enkrat jo je ošinil, nato je obsedel na stopnicah.

SKICA (podpis nečitljiv)

Tik ob grobu stoji ženska v črnem. Ima črne lase, črne oči, črne brke, črn ovratnik, črno bluzo, črno jopico, črne rokave, črn prstan, črno krilo, črne nogavice, črne čevlje, črn dežnik in črna očala. Ženska je črnka. Naletavati začne sneg. In naenkrat se zdi, kot da je ženska spremenila barvo. Postala je belka, belo obleko ima in bele lase, bele čevlje in pije mleko. Na belem snežnem ozadju se popolnoma zgubi. Izgine.

SLIKA

Samo je snel očala, odložil časnik in se skozi okno zagledal v kope oblakov, ki so švitele mimo letala. Oblaki so bili kot milna pena in veter jim je sukal kosmiče na vse strani. Včasih se je kak kosmič odtrgal in se prilepil ob letalo. Samo se je nagonsko odmaknil, a že se je kosmič zgubil v nič. To rezanje oblakov se mu je zdelo kot jed brez koristi — kot bi jedel milne mehurčke. Zabavalo ga je to uničevanje nečesa, česar sploh ni. Čutil se je sproščenega, svobodnega, kot bi živel v svetu brez teže, kjer dejanja nikogar ne prizadevajo, kjer je največ, kar lahko storiš, da razpoloviš milni mehurček.

Letalo je pristalo na majhnem letališču sredi smrekovega gozda. Poletni dan se še ni do konca prebudil, le delavci so krmarili smešne vozičke po betonu. Gasilski avtomobil in dva jeeпа so prav tako prižgali motorje. Vse je preglušel motor letala, ki je nevarno blizu steklenega paviljona napravilo eleganten zavoj in se ustavilo pred

strumno vrsto carinskih uradnikov, predstavnikov letališča, nosačev in mehanikov. Za gozd je pomenil prihod letala budnico. Nebo je bilo očiščeno. Tudi restavracija se je svetila. Koraki prvih, ki so stopili iz letala, so odmevali v še neprebujeni stekleni hiši.

Samo si je ogledoval vse te snažne in urejene predmete okrog sebe, bili so utelešena harmonija spočitega jutra in arhitektove domiselnosti. Stopil je na ploščad in se iz oči v oči srečal s prostranstvo gozda. Cesta mu je geometrično pravilno odsekala pas dreves, ki so ji bila na poti. Bila je kot položena in pravo nasprotje goščavi bradatih dreves. Prestopil se je na spočutih nogah in si z občudovanjem ogledal svojo zunanost. Zagledal je Petra, ki mu je mahal s šopkom cvetic. Peter je stal pri črnem avtomobilu in vabil z veselimi kretnjami. Že dolgo se nista videla. Od zadnjega srečanja v Samovi domovini. Preložil je mali kovček iz desnice v levico, da je bila prva pripravljena za prijateljsko srečanje. Ko sta si podala roke, sta molčala. Členki so se tesno oprijemali in ustvarili zvezo, ki deset let ni prenašala nobenih živih tokov. Ko je bila zveza spet napravljena, je po njej stekel sok, ki je dolgo dobo življenja spremenil v en sam trenutek. Deset let se je zdela nepomembna doba, pozabljena. In pot se je nadaljevala tam, kjer se je tedaj nehala.

To, kar se je v resnici zgodilo, je Samu pregnalo misli na vse sklepe, na vsa pričakovanja in vsa vprašanja, ki si jih je zastavljal o tem srečanju.

— Prišel si, je rekel Peter.

— Da, je odgovoril Samo in hotel nadaljevati, napolniti medlost, ki jo je ustvarila ta edina beseda. Skoz možgane mu je šinilo nešteto besed, a nobena se mu ni zdela dovolj dobra za to priložnost. Peter je vzel Samov kovček in ga spravil v prtljažnik.

— Zdaj te peljem domov, je rekel.

— Veliko stvari... mnogo bi bilo treba... toliko let je minilo... je počasi in s trudom govoril Samo.

— Vse je razumljivo, je rekel Peter, — moral se boš privaditi.

— Privaditi... to je le zadrega, ki mine.

— Lahko bova nadaljevala tisto debato, se spominjaš, bilo je o smrtni kazni?

Peter je spretno obrnil svoj dolgi črni avtomobil v smer proti mestu. Vozil je naglo, a ceste skoraj ni bilo čutiti.

— Ana te bo vesela, je brez zveze s prejšnjim rekel Peter.

— Ne vem, kako bo. Samo se je obotavljal. — Morda ne bi smel priti.

— Kaj ne misliš ostati pri nas?

— Rad bi ostal... saj čudovito... nov svet... prijetno je še enkrat vse začeti znova.

— Ana te ni pozabila, je rekel Peter, — Ana te pričakuje. V bistvu ta leta odsotnosti ne pomenijo nič. Počakal je. — Kaj te Ana ne vleče več?

— Oh, saj veš... Ana je čudovita ženska... nekoliko sem v zadregi...

— Saj ni nič slabega. Pri nas doma...

— Kaj?

— Pričakujejo te. Tudi Ana želi, da ostaneš.

Samo se je skoz šipo zazrl v neomajno gmotnost smrek. Vse so bile približno enako velike, vse enako zelene, vse so se prepletale in spajale. Nasmehnil se je sam pri sebi. Končno si je priznal, zakaj je prišel.

— Takrat... pred desetimi leti...

— Pustimo to! Peter je zamahnil z roko. — Vse je pozabljeno.

Samo je občudoval mesto, ki se je motalo iz jutranje meglice. Mesto na zelenih gričih z železnimi dimniki in velikanskim številom zasebnih življenj, ki Samu pomenijo le življenja tujcev. Avtomobil je šinil v kolono vozil na glavni cesti in Sama so zaposlile druge misli.

— Veš, je spet začel Samo, ko so se ustavili pred semaforom, — bilo je precej neznosno.

— Prav, Peter je spet zamahnil z roko, — poglej nov športni paviljon.

— Delali so račune z menoj. Karkoli sem naredil, sem naredil glede nanje.

Peter je zapeljal v drevored in ustavil.

— Če si zato, je predlagal, — se sprehodiva do našega doma. Tak čudovit dan je, da bi bilo škoda zamuditi tisoč lepote, ki jih ponuja pot. Pri nas vedno pešačimo, če je lepo vreme, edino mamoj peljemo.

Stopinje so škrtale po belem pesku. Šla sta skoz drevored, ki je skoz veje puščal le precejeno svetlobo. To je bila luč, ki sploh ni motila, blago je osvetljevala pot in risala po njej migljajoče podobe, sence, kot jih je videti na dnu bistre vode, če nanjo posije sonce. Stopila sta na plano in odprl se jima je razgled proti vrhu. Na zelenem griču z dvema košatima drevesoma je stala velika rumena hiša. Drevesi sta vsako z ene strani senčili razkošni gradič. Stopnice k hiši so se vijugale v belem kamnu vse do mesta, kjer sta pravkar stala.

— Povej mi, je vprašal Samo, — kaj je vzrok, da se mi zdi, da vse, kar je za menoj, nič ne pomeni?

— Nekaj, kar si nerad živel, se rado pozabi. Peter je hodil po stopnicah oblastno. Bil je gospodar sreče. — Ljudje so ustvarjeni za srečo, samo poiskati jo je treba.

— Toliko zraka.

Vzpenjala sta se po zavitih stopnicah. Bile so ograjene z ograjo, ki se je naslanjala na kamnite baročne stolpiče. Na majhni ploščadi sta za trenutek postala. Samo je pomislil, kako bi bilo, če bi se spustil navzdol. Padal bi in padal in nikdar ne bi padel. Na koncu bi se nahlahlo dotaknil tal, pobožal cvetlice in bi se spremenil. Ne bi bil več človek, temveč bi postal zrak. Ali pa bi se zakotalil po bregu. To ne bi bil navaden vrtnec, to bi bila omama. Zdrvel bi po travi in lasje bi se mu spletli s travnimi bilkami v dolgo kito.

— Nekaj časa bom moral ostati, je priznal Samo. — Moral bom pokukati v vsako krtino, moral bom zlesti na drevo ali se gugati na veji. Res nisem vedel...

— Živeli bomo življenje brez žalosti, je rekel Peter. — Prepustiti se je treba veselju.

— Je Ana doma?

— Mhm, je ne preveč prepričljivo odgovoril Peter. Ko je stal malo višje nad Samom, je bil videti dostojanstven. Lasje so mu zaradi vetra zdrknili na čelo.

Prišla sta do hiše. Včasih je moral na tem vrhu stati kak viteški grad. Grič je obvladoval celo pokrajino.

— Včasih so imeli tu graščino, je povedal Peter.

Samo se je ozrl po stopnicah, ki so bile od daleč videti kot tobogan v morje.

— Baje je bilo nekoč tu spodaj morje, je rekel Peter.

Toplo poletno jutro. Sveže barve. Samo si je zamišljal morje. Galebi sedajo na dimnik gradu in ob njem svetilnik.

— Veš, je z nasmehom rekel Peter. — Včasih je bil tu celo svetilnik. Zvečer so naši predniki sedali za kamnito mizo in prepevali o morju.

Hiša je molčala. Skoz stekla na sprednji strani hiše je bil videti zimski vrt. Kot da ni nikogar doma.

— Zdaj ni nikogar doma, je rekel Peter, kot bi se odločil po premisleku. — Do dvanajstih bova sama. Vstopila sta in Peter mu je ponudil baržunast stol, da sede nanj.

— In Ana?

— Tudi nje bržkone ni doma, grem pogledat. Peter se je naglo zavrtil na petah in zginil za tapeciranimi vrati.

Samo je vstal s sedeža in stopil skoz zaveso v zimski vrt. Ob steni je bila biljardna miza. Vzel je palico in hotel suniti kroglo, ko je zaslišal Petrov glas. Peter je stal pri zavesi in rekel: — Ane tudi ni, vsi bodo tu ob dvanajstih.

— Lahko greva partijo biljarda, je predlagal Samo.

— Tega ne moreva, je rekel Peter, — oprosti, ampak nekaj moram opraviti. Ti lahko ta čas sediš v sprejemnici — dal ti bom pijače in knjig. Saj še nisi pozabil našega jezika, kaj?

Samo se je zasmel. — Menda ne. Kakšne opravke imaš?

— Nekaj stvari po hiši. Takoj ti prinesem ... Scotch, martini?

— Kar hočeš.

Peter je izginil in ni minila minuta, ko je že bil nazaj z dvema steklenicama. — Tu imaš knjige, je s kretnjo zaokrožil po steni, kjer so bile po barvah razvrščene knjige. Nato je odšel in skrbno zaprl vrata za seboj.

Soba je bila vsa v oranžnem, samo lestenci so bili iz pisane slame. Sonce je sijalo skoz velika stekla, vendar ni pripekalo. Preproge so bile oranžne in pokrivalo so celo sobo. Bile so dlakave in mehke, da se je stopalo kar pogreznilo vanje. Premišljeval je, ali je vse to, kar ga obdaja, resnično. Ali se za Petrovimi besedami ne skriva kakšen načrt?

Ko je v takem razpoloženju, v okušanju tekočine in utapljanju v skladnost barv minila ura, je postalo prav vroče. Samo je stopil v rastlinjak in občudoval velike liste in ogromne cvetove. Tu je kakor nalašč za cvetlice, je pomislil, ko je nad sabo zaslišal neki pogovor. Prihajal je točno iznad mesta, na katerem je stal.

— To bi bilo neprijetno, je slišal Petrov glas.

— In tisto, kar se je pripetilo ... je zadirčno ugovarjal drug glas.

— Potem ... potem bomo pač storili ...

— (prvih besed ni slišal) zahtevati ...

— In Ana?

— Adolf, zaprite prosim vrata!

Potem ni slišal ničesar več. Čez pol ure je vstopil Peter in ga povabil, naj mu sledi.

Šla sta po marmornem stopnišču mimo podob prednikov in po dolgem hodniku naletela na vrata. Peter jih je odprl in vstopila sta v mračen, a prostran prostor. Samo najprej ni videl drugega razen čudovitih perzijskih preprog, slik in pozlačenih lestencev. Potem je poleg kamina opazil velik naslonjač, obrnjen k steni.

— Mama, je zaklical Peter, — prišel je naš gost.

— Samo je prišel? je vprašal starikav glas. Lastnika glasu še vedno ni bilo na spregled, skrivalo ga je visoko naslonjalo. — Trenutek, je rekla. Peter je pomežiknil Samu. Iz sedeža se je zravnila častitljiva stara gospa, odeta v čipkasto ogrinjalo.

— Tako hladno je tukaj, se vam ne zdi? je rekla.

— Zdi se mi, da je prav toplo.

— Ah, vi mladi ljudje vse preobrnete, je zamahnila z roko in počasi drsala proti njima. — Kako to, da vas ne zebe?

— Mama, gospod je prišel obiskat Ano in morda ostane pri nas.

— Prav, prav, prav je zagodrnjala mama in si radovedno ogledovala Samov obraz. — Ali imate kaj otrok?

— Ne, gospa.

— Lep obraz imate, mladi mož, je rekla. — Sicer pa vi vse preobrnete je dodala in počasi zamahnila s koščeno roko.

— Nisem hotel... Samu je bilo neprijetno.

— Mama se samo šali, je prisiljeno rekel Peter. — Mama, zdaj pa pojdi nazaj h kaminu. Nima smisla, da se utrujaš.

— Saj, saj, je rekla starka in še enkrat poblisnila z očmi po Samovem obrazu. — Lep obraz... je dejala mimogrede.

Nato se je zgubila v svojem stolu.

— Mama je bolna, je rekel Peter, ko je vodil Sama nazaj po stopnicah.

— Nekoč je padla po stopnicah in si od tistikrat ni več prav opomogla.

— Kaj samo vi trije prebivati v hiši?

— Da, nekaj služinčadi je še.

— Ali Ane še ni?

— Saj res, skoraj bi pozabil, se je nasmehnil Peter, — takoj skočim pogledat, če se je že vrnila. Počakaj v salonu.

Peter je bil takoj nazaj. — Ni je še, je dejal, kot bi mu bila misel nanjo neprijetna. — Morda se je zadržala v mestu.

— Gotovo se je zadržala, je spravljlivo pritrdil Samo.

Nekje nad njima so zaropotala vrata. Peter se je zdrznil in poskočil.

— Kaj le delajo tam gor!... Oprosti, se je obrnil k Samu, — živčen sem, takoj vzrojam. Najbrž bo Ana. Takoj jo pripeljem. Odhitel je skozi vrata.

Ana je vstopila in za njo še Peter.

— Pozdravljen, Samo, je rekla in mu ponudila nežno belo roko z dolgimi negovanimi prsti. V očeh umirjenost. Samo si jo je ogledoval. Bila je lepa kot takrat, ko sta se razšla v Samovi deželi.

— Dolgo se nisva videla, je rekel in dolgo časa zadržal njeno roko v svoji. Peter, ki je nepremično stal v ozadju, je dvignil pogled s tal in naglo rekel: — Pustim vaju sama. Ana in Samo sta oba hkrati pogledala za njim, ko je odšel skoz vrata. Nato je Samo odtegnil dlan in povabil Ano, naj sede.

— Tako se bova laže pogovarjala, je rekel in prižgal cigareto.

— Kadiš? je vprašal.

— Ne, hvala, je napravila kretnjo z roko. Prekrižala je kolena in Samo je ugotovil, da ima lepe noge.

— Najprej bi ti moral razložiti, kar se je v teh letih zgodilo, je začel.

— Ničesar nočem slišati. Nisi prišel zato, da boš pravil o svojem prejšnjem življenju.

— In vendar...

— Vedela sem, da se boš vrnil.

— Vidiš... Samo se je nasmehnil... — In zdaj sem tu. Pravzaprav ne vem, kaj me je pripravilo...

— Kako... boš ostal?

— Ostal bi, če bi me ti povabila, naj ostanem.

— Ostani.

Nepremično jo je gledal. Roke je zakopal v baržun. Nato se je vendar odlepil in brez besed sedel k njej. Ona se je zleknila na kavč. Poljubil jo je. Vsaka vboklina in izboklina na njenem telesu je bila znana pokrajina. Bilo je, kot bi se po mnogih letih vrnil v rojstni kraj.

— — —

— Kadar je nekaj preprosto in kadar nekaj teče samo od sebe, mora za tem tičati kakšen načrt. Samo je sedel na kavču in kadil cigareto.

— Kakšen načrt? je vznemirjeno vprašala Ana.

— Ne vem.

— Nikar, Samo, vse je tako preprosto.

— Deset let sem se učil opreznosti.

— Zdaj je drugače, poglej, pokazala je proti mestu pod gričem.

— Če je sedanost resnična, potem je preteklost lažna, če pa je preteklost resnična, potem je lažna sedanost. Zdi se mi, da čutim tistih deset let kot težo v stegnih.

— Ali sem jaz neresnična?

Z dlanjo jo je pogladil po obrazu, nato je potrto pogledal stran.

— Če je vse to res, sprehodil se je po sobi, — potem sem deset let odvrigel brez koristi. Uklenjen sem bil, zdaj pa naj rečem, da tisto sploh ni bilo res, mislim naj, da sem živel zaman... človek, ki ne pusti sledi v času. Moram se spominjati, v tem je stvar. Če nočem trditi, da so šla tista leta mimo mene, ampak skozme, potem se moram sramovati...

— Ti podrejš življenje načelom.

— Ana... človek mora imeti neki načrt ali nekaj. Vsa ta leta se nisem spraševal po tebi, zame te preprosto ni bilo. In vendar si živela v tej hiši, zajtrkovala si ob sončnih jutrih, hodila v kino. In zdaj sediva tu, kot bi tistega časa nikdar ne bilo.

Samo, ti sploh ne razumeš... Zajokala je. Sklonila je glavo in postala je uvelo, strto, postarano dekle. Hip zatem je vstopil Peter in ukazal Ani, naj odide iz sobe. Ana je začudeno gledala oba, nato se je v solzah nasmehnila in odšla.

— Vse sem slišal, je ostro rekel Peter.

— Oprosti, Peter, ne morem ostati, čeprav bi mogoče rad.

— To nekaj terja. Nekaj se bo moralo zgoditi, Samo.

— Ne morem pomagati. Nisem pogumen.

— Pokvaril si mi načrt. Podel si... mimogrede uničiš moj načrt, ki sem ga snoval leta in leta. Poteptaš ga.

— Jaz nisem vedel, da imaš načrt.

— Vedel si, zakaj se zdaj delaš neumnega.

Lestenci so postajali zaprašeni in starikavi, preproge so bile polite in umazane, pokrajina dolgočasna in temačna.

— Prevaril si nas, je grozeče rekel Peter.

— Žal mi je...

— Prepozno, prepozno, Samo. Tvoja usoda je visela na nitki in zdaj si nitko strgal. Peter ga je zgrabil, ga peljal k izhodu, ga držal za ovratnik, dokler nista prišla do stopnic, in ga pahnil navzdol.

Bile so to stare, razgrizene stopnice, z mahom preraščene, od vode razjedene. Hiša, ki jo je v vrtincu videl Samo, je bila vegasta graščina, ki je mrko vladala nad oguljenim gričem in pusto pokrajino. Prekopiceval se je po strmih stopnicah in ni se mogel ustaviti. Za seboj je slišal smeh. Od časa do časa je zgubil zavest, to je bilo takrat, kadar je z glavo butnil ob kamen, sploh pa je bil prekrit s praskami in ranami po celem telesu. Tam nekje v daljavi je v delčku

sekunde, ki mu je ostala, kadar je bil v kozolcu obrnjen navzdol, opazil umazano rjavo mesto. Stopnice pa se niso in niso hotele končati. Ob hiši je stal svetilnik. Kotalil se je navzdol po vijugastih stopnicah brez konca. Potem je zagledal gladino morja. Še malo, nato se je prek dveh majhnih ploščadi prevalil v vodo.

— *Kaj te slike sploh pomenijo? je vprašala ena izmed dvojčic.*

— *Še vedno je bolje gledati slike, kot pa nositi kožo naprodaj, je pomodroval Oliver. — Tu je vsaj varno.*

— *Bojim se, je rekla dekle v belem plašču, da tu ne zdržim več. — Zraka potrebujem. Ko je bila že na vrhu stopnic, je za njo prihitel Oliver.*

— *Ostanite za božjo voljo.*

— *Zunaj je zrak, sonce...*

— *Babababa, je zabobnal Oliver.*

— *Nekdo me čaka zunaj, je iztisnila.*

Odšla je in v galeriji je zavladala tišina.

Čez nekaj minut se je vrnila z novim obiskovalcem. Bila je objokana.

On je imel cigareto nemarno povešeno v desnem kotu ust, klobuk je čepel postrani, kravata je bila razvezana, čevlji so bili blatni, obleka raztrgana, nos krvav, zaudarjal je po alkoholu in žvižgal neurejene melodije. Iz žepa je potegnil šop igralnih kart in jih začel metati v zrak. Padale so kot sneg in pobelile tla.

SKICA

Ribič. Neprestano lovi ribe. Doma ima vse pripomočke za ribolov in redno obiskuje mestni akvarij. Če gre v London, lovi ribe v Temzi, če gre v Pariz — v Seini. Drugo ga ne zanima. Od vseh rib zna imena v vseh jezikih, tudi latinsko. Tiste, ki ne lovijo rib, zasmehuje z neribiči. Kadar se odpravi na lov, ga morajo vsi gledati. Takrat ne je in ne gre spat. Doma mu vse smrdi po ribah. Po kotih ležijo stare ribje kosti. Vse, kar ulovi, tudi poje.

SLIKA

Matjaž je sklenil, da pojde zagotovo samo še do naslednje ulice, nato se vrne domov. Doma je hladno. Neobriti oče v domači halji praži ribice. Mama prerisuje modele iz francoskih revij. Tista ulica, ki ji je obljubil povratek, je že mimo. Dosegel je drevored zunaj mesta. Ko bi bil bogat! Plačal bi si sobo v hotelu, zajtrk bi mu prinesli na posteljo...

Hodil je najmanj štiri ure in še vedno ni srečal živega človeka. Čisto sam je brodil po četrť metra globokem blatu in le njegova sapa je puhtela v ledeni večerni zrak. Megla je že dobivala tisto gosto barvo, ki jo opaziš ob soju svetilke kot ovoj vate. Iz megle je zaslišal glasove. Kontrabas se je vrtel na konici, pevec je bil rdeč v obraz, lampijončki so se pozibavali, trobentač je mašil usta zdaj s trobento zdaj s steklenico piva. Včasih je kar v lijak nalil pijačo, ki je po ceveh prispela do ust, harmonikar je raztegoval svoj meh bolj, kot je bilo potrebno.

Nenadoma je vse utihnilo, ostala je samo svetloba oken in vrat. Bila je bučno razsvetljena hiša na samem. Okrog nje so bile zasajene ciprese. Ljudje so stopili iz hiše, ženske so se zavile v svoje jopice, eden je stopil naprej, ostali so bili zadaj in gledali vsi v isto smer. Tisti, ki je stopil naprej, je razširil roke in rekel: — Dolgo smo te čakali.

Matjaž je dvignil krajec klobuka, stresel s sebe kaplje dežja, nataknil očala, pogledal skoznje in rekel: — Ne vem, za kaj gre.

— Hahahahaha, so se iz srca smejali vsi, ki so ga poslušali. Ženske so se tako smejale, da so pozabile držati jopice na prsih, pozabile so, da so v moški družbi in začele kazati kolena in stegna.

— Vabimo te na partijo taroka, je rekel tisti, ki je stopil naprej.

— Tarok? je vprašal Matjaž in si z robcem obrisal zarosena očala.

Odšli so noter, Matjaž je sedel za mizo in takoj dobil kozarec groga. Ženske so stale okrog njega v krogu, njihove prsi so bile okrog njega v krogu. Matjaž je pomislil na rimsko volkuljo. Trije možje, med njimi tisti, ki ga je prišel pozdravit, so sedeli za isto mizo kot Matjaž. Privlekli so karte. Drugi možki so se postrojili za ženskami in radovedno opazovali Matjaža. Matjaž je snel očala, kar nekako ga je bilo sram, da jih je nosil.

— Igramo za denar, lahko obogatiš, je rekel eden izmed igralcev.

— Za denar? je vprašal Matjaž. Za denar, za denar, mu je žvenketalo v mislih. Pomislil je, da ima v žepu ravno toliko denarja, da plača čistilnico, hrano v menzi za ves mesec, da si kupi čevlje, kajti dosedanji so brez podplato. Morda mu ostane za zavojček cigaret in za ekspress kavo. A pomislil je tudi, da ga za tem vabilom morda čaka tudi sreča, deset kosil v desetih različnih restavracijah, deset parov čevljev, deset čiščenj zimskega plašča. Lahko obogati, kupi deset avtomobilov, deset oblek, deset steklenic žganja, desetkrat pojde z žensko. Lahko zelo obogati in stokrat povabi vse najdražje prijatelje na kosilo v hotelsko restavracijo, kupi sto kravat, sto parov čevljev, stotim ženskam kupi zlate uhane, stokrat plača kazen za kaljenje

nočnega miru in stokrat odpotuje na morje. Lahko pa zelo močno obogati in kupi tisoč nebotičnikov, tisoč brivskih aparatov, tisoč avtomobilov, posinovi tisoč otrok in osreči tisoč žensk. Lahko pa strašno obogati in da razrušiti tisoč nebotičnikov, tisočkrat lahko podkupi državo in tisočkrat nekaznovano zagreši hudodelstvo.

— Deli Matjaž, je rekel Prvi.

Matjaž je vzel v roke snop kart, jih upognil in začutil v njih moč. Zmešal jih je, nato razdelil. Vsakemu po dvanajst in šest za talon.

— Tri, je rekel Prvi.

— Dve, je licitiral Drugi.

— Eno, je končal Tretji.

Matjaž je spoznal, da je tokrat prikrajšan za igro in verjetno tudi za zmago. Med rokami so se mu kopičile prazne karte, takšne vrste, ki ne prinesejo nič bogastva. Zmagala sta Tretji in Prvi, Drugi pa je slabe volje prijel za karte. Odločil se je, da naslednjo igro dobi sam.

Ženske in moški okoli igrajoče skupine so molčali in kadili cigarete. Ženske so govorile z očmi. Matjaž je vedel, da bi si zlahka osvojil eno od njih, če bi dobil igro. Ogledal si je listič, na katerem so bile napisane številke. Številke so kazale, da mora za zdaj opustiti upanje na očiščen zimski plašč. Matjaž si ni upal pomisliti na vlago in mraz zunaj, zazeblo ga je, kadar se je spomnil.

Naslednjo igro je dobil Prvi, za njim še Tretji, ki je tako postal zmagovalec na lestvici. Njemu samemu je bil Matjaž dolžan toliko, kot je stala hrana v menzi ves mesec. Publika okoli mize je bila kot prikovana. Matjaž je bil slabe volje, ker ni mogel zlekniti udov in telesa, kot bi sam hotel, temveč je moral paziti, da bi se vedel čimbolj častno. Vedel je, da bi vsaka njegova nerodna kretnja izzvala nešteto zlobnih pripomb. Mirovati je moral, moral je krotiti roke, ki so hotele čohati zdaj hrbet, zdaj lase, zdaj drugo roko.

Moški v smokingu, ki je stal točno nasproti Matjaževega sedeža, je nekaj zašepetal ženski pred seboj na uho. Oba sta hkrati pogledala Matjaža in se nasmehnila. Matjaž je že četrtrič dobil slabe karte. Bil je še vedno na ničli. Spoznal je, da ne bo mogel plačati vsote, kot jo je kazal listič. Da tega ne bi dal slutiti, se je mirno smehljaj. Računal je, da se sreča vendarle obrne.

Ženska, ki mu je stala za hrbtom, je širila močan vonj. Matjaž je opazil, da se sklanja globoko nadenj. Ogrlica mu je bingljala pred nosom.

Matjaž je dobil karte za »berača«. Skrbela ga je le srčeva dama. Če začne njegovi desni z nizkim srcem in nihče od naslednjih dveh

nima kralja, je zgubljen. To je pomenilo tveganje. Odločil se je: — Berač, je rekel odsekano. Ostali trije so dvignili glave in ga pogledali od strani. Prvi je vzel svinčnik in nekaj računal. Drugi je gledal izmenično v svoje karte ali v strop. Tretji je poljubil lepoticu, ki je stala za njim. Delal je videz, kot da mu je žal, da mora igrati tarok. Matjaž je ponovil z nižjim glasom: — Berač. Vsi trije so se namrgodili.

Matjaž naj bi začel. V tistem trenutku ga je minila zdrava pamet, pozabil je, da mora odvreči srčevo kraljico. Vrgel je tarok deset. Na potezo je prišel Drugi, ki je še kar naprej ogledoval strop. Zasmel se je, da se mu je stresel tolsti obraz, brada se mu je nabrala v dve gubi. To je bil prvi močnejši šum, odkar se je igra začela. Vsi, ki so opazovali igro, so se zdrznili in se nagnili čisto nad glave igralcev. Drugi je bil Matjažev desni in Matjaž je ostal v krogu. Drugi je prinesel srčevo dvojko. Matjaž je prebledel. Na vrsti je bil Tretji. Ta je nekoliko razmišljal. Vrgel je konjenika. Matjaž je pomislil, da morebiti prvi skriva kralja. To je bilo zadnje upanje, a Matjažu se je zdelo, da bo zaman. Prvi je dobil napad kašlja. Ni in ni mogel nehati. Vsi so napeto čakali. Končno je odvrnel fanta. Matjaž je zgubil igro. Vsi okoli mize so si oddahnili, Prvi pa je napisal Matjažu precejšen minus.

Matjaž se je malce zamislil. Prijatelj mu posodi tisto vsoto in vse se še uredi. In če zdajle zmaga, ne bo treba niti posojila. Če dobi dvakrat, mu sploh ne bo treba plačati. In če dobi trikrat, bo vzel bone v spodobni restavraciji sredi mesta, ne pa v menzi, kot je prvotno nameraval. Če bi dobil mnogo, bi si lahko privoščil... no, na to zdaj ne bo mislil. Ampak — saj ne more imeti ves čas le smolo. Prav lahko se zgodi, da bo imel srečo. Njegove prazne karte so trenutna slaba volja usode. Vse se še izravna, je pomislil Matjaž.

Ljudje, ki so molče opazovali igro štirih (bilo jih je kakšnih dvajset), so začeli nekam skladno premikati roke in glave. Kot zbor v grški tragediji so z ubranimi gibi spremljali igro. Izražali so veselje, če je Matjaž zgubil, verjetno bi bili žalostni, če bi zmagal. Matjaž se ni maral ozirati, ljudi za hrbtom je samo slutil. In ko je za trenutek zaprl oči, je začutil petje in gibanje rok. Ljudje so plesali v počasnem ritmu. Kar videl jih je, kako vzporedno stegujejo roke, migajo z boki in grabijo s prsti. Vse to delajo počasi, a vztrajno.

Matjaž je dobil prvih šest kart. Bile so odlične, zaželel si je, da bi bilo drugih šest ravno takšnih. Bile so res dobre, a ne odlične. Vseeno se je odločil za igro. Saj mu bo pomagal partner. Zdaj se je spomnil, da kljub partnerju še nobene igre ni dobil. Oni pa so se

menjavali, da se nobenemu ni preveč poznalo. Matjaž si je mislil, da je v tem morda skrita zarota, a se je te misli kmalu otresel, saj bi jim tako enostavno ne plačal in bi jih prepustil odvetniku. — Če je zarota, je to usoda višje narave, je sklenil sam pri sebi. Poklical je pikovega kralja. Kot nalašč je bil v talonu in Matjaž je spet ostal sam nasproti trem. Oni so napovedali dvojno igro, rezultat pa bi se tako ali tako podvojil, ker so po »beraču« zapisali pike, ki podvajajo vsoto. Ta igra je pomenila Matjažu štirikratno izgubo ali pa štirikratno korist. Če zmaga, lahko kupi avtomobil, pojde v restavracijo in si naroči razkošno kosilo. Če zgubi, si sposodi od desetih prijateljev — od vsakega le manjšo vsoto. — Zadeva, je pomislil Matjaž, — pravzaprav še ni tragična.

Soigralci so zapisali Matjažev poraz.

Matjaž se je spomnil, da bi utegnil dobiti ves denar nazaj, če podvojijo tarifo. Predlagal je in bilo je sprejeto. Molče, brez navdušenja in brez ugovorov. Krog gledalcev je mrmral. Matjaž ni vedel, ali je to mrmranje ali petje.

Prva igra po zvišanju tarif je šla Matjažu od rok. Karte, ki jih je dobil, so bile izvrstne. Sami najvišji taroki, kralji, skratka — nasmehnila se mu je sreča. Pomislil je, kako premeten je bil, ko je predlagal zvišanje tarif, saj zdaj ima možnost, da popravi vse, kar je prej zgubil. Če dobro zaigra, lahko v dveh, treh igrah priigra celo premoženje. Restavracije, ženske... Igra se je začela z napovedjo vseh možnih dobitkov. Matjažu se je obetala visoka zmaga. Vse skupaj se šteje štirikratno. Ujel je nasprotnikovega kralja, pobral pagata, igra se je bližala zmagovitemu vrhuncu.

Vile in povodni možje so mrmrali in peli. Bujno dekle ga je prijela za ramo, poljubila mu je uho in mu s prsti kuštrala kratke lase na tilniku. Za zadnja dva kroga je Matjaž prihranil kralja in enaindvajset. Pogledal je soigralce. Prvi se je namuznil in ga predrzno gledal v oči. Drugi je koketiral z dekletom, ki je objemalo Matjaža, tretji pa se je čohal po hrbtu in delal videz, kot da ni važnejšega opravka na svetu. Potem je Matjaž opazil. Vsi drugi so imeli po eno karto, sam pa je imel dve. Pozabil je založiti. Drugi je pomežiknil dekletu, da je spustila Matjaža in se preselila k njemu. Prvi je vzel listek z rezultati in dolgo računal. Nato je Matjaž videl svojo številko. Bila je tolikšna, da bi moral reči sto prijateljem za posojilo. Toda — sreča mora priti, si je rekel. Nato je izgubil še eno igro in spraševal se je, če sploh ima toliko prijateljev, ki bi mu posodili denar. Rekel je — če mu vsak od ljudi na svetu daruje samo pol dinarja —

lahko poplača izgubljeno in še mu kaj ostane. Kaj pa je to — pol dinarja?

Ženske in moški so copotali po sobi v tesno sklenjeni vrsti in prepevali. Prižgali so bakle in z njimi hodili po prostoru gor in dol.

Matjaž zavpije. Vsi utihnejo.

— Igram za vse. Če zmagam, mi daste toliko, kolikor bi moral zgubiti, če zgubim, zgubim dvojno.

Zbor je zadrgetal od jeze. Puhali so. Topotali z nogami ob tla.

— To je zadnja igra, je rekel Matjaž.

— Sprejmemo, so z nasmehom rekli soigralci.

Matjaž je razdelil karte in poklical svojega kralja. Igra se je začela. Matjaž ni imel najboljših kart, toda vedel je, da je to njegova zadnja možnost. Igral je kot lev. Boril se je za vsakega fanta, za vsakega konjenika. Toda Prvi mu je izpulil pagata dva kroga pred koncem. Matjaž je bil prepričan, da je konec. O rešitvi ni več premišljeval. Bil je mnenja, da je dovolj premišljeval ta dan. O vsem tem bo premišljeval naslednjega dne. Vsaka metoda lahko odpove.

Prvi je vzel karte, jih preštel, nato pa rekel:

— Dobil si, šestintrideset imaš.

Matjaž je dobil! Dobil! Nebotičniki, šampanjec, smeh... Vile in povodni možje, bogovi in volkodlaki, vsi so planili po njem. Grizli so in tolkli do onemoglosti. Potem so ga zadeli na rame in ga odnesli v deževno noč. Plesali so in peli, stresali s kraguljčki, brili norce in čofotali po blatu. Nekdo, ki je zadnji zapustil svetli gradič, je skozi vrata pomedel precejšen kup bankovcev. Ti so se pustili jesenskemu vetru, da jih je zvrtnčil v nebo.

— *Morda pa sploh ni mogoče oditi odtod, je tiho rekla Teja.*

— *Mišliš, da zaradi umrlega vratarja?*

— *Ne vem, saj nihče sploh ne omenja umrlega vratarja. Trudno je povesila glavo. — Slabo se počutim, legla bi.*

— *Počakaj tu, grem pogledat k izhodu, kaj se dogaja.*

— *Ne, Samo, le tega ne! Ne pustim te.*

— *Samo pokukal bom.*

— *Prosim, ne...*

— *Povem vam, je rekel Oliver, da smo lahko zadovoljni, da smo tukaj.*

— *Prav gotovo, je potrdila ena od dvojčic.*

— *Dokler ne bom zagotovo zvedel, kako je zunaj, bom skušal priti ven, je odločno pribil Samo.*

— Babababa, to ne bi bilo pametno, je brbotal Oliver, — to je kratko in malo samomor.

— Ne, Samo, nikamor ne pojdeš. Teja se je oprijela Samovega suknjiča.

Za zdaj ne pojdem nikamor, ko pa se bom naveličal živeti tu, bom odšel in nihče me ne zadrži.

— Videli boste, je med jokom pripovedovala dekle v belem plašču, — da res ni mogoče. Strejo vas.

— Bomo videli, je kljuboval Samo, — bomo videli. Zajokala je tudi Teja.

Zmotil ju je nov obiskovalec. Moral je biti kakšen uradnik. Bil je zbeگان, razmršenih las, nebogljenih kretenj in šibak.

— Pozdravljeni, je potihem dejal, — nato se je upognil v prejšnjo držo in ni se zmenil za nikogar.

SLIKA

Naložili so mu kup aktov in veleli: — Nosi!

— Kam? je vprašal, ko je začutil težo papirja na šibkih, le pisanja vajenih rokah.

— Gor, je pokazal s prstom šef, — gor.

In odšel je, za seboj zaprl vrata, potihem in naglo, kot je bil navajen, odhitel je z drobnimi koraki po hodnikih, dokler ni prišel do pomičnih stopnic, ki so tekle navzgor. Stopil je na najbližjo in pazil, da ne zgubi ravnotežja. Za njim, pravzaprav pod njim je bilo mnogo njemu podobnih, bilo jih je brez števila, kot je bilo stopnic pod njim brez števila.

— Verjetno je treba nesti prav do konca, si je mislil. Potrpežljivo je čakal, da bo vožnje konec, da bo stopil na trdna tla in odnesel tovor, kamor so mu zapovedali. Na pomikajočem se stopnišču je vladala tišina. To mu je prijalo, kajti tišine je bil vajen. Najlaže je sešteval in množil, kadar je bilo okrog njega tiho. Akti so postajali vse težji. — Kaj zaboga je v njih? se je spraševal.

Čez čas, ko vožnje še ni bilo konec, je začel premišljevati, kam bi odložil breme. Stopnice so bile preozke, da bi lahko velike mape položil nanje. Papirji bi se stresli in bil bi kaznovan. Odločil se je, da potrpi, saj hiša ne more biti brez vrha. Radovedno je odprl prve platnice, še prej pa se je ozrl, če ga kdo opazuje. Opazil je, da vsi berejo, kar je napisano v njihovih papirjih.

— Najbrž si krajšajo čas, si je rekel.

Bral je in bral, vendar ničesar ni razumel. Morda je bilo temu krivo okolje, ki je bilo novo in je neprestano pritegovalo njegovo pozornost s kakšno zanimivo podrobnostjo. Ali je manjkala kakšna opeka na stopnišču, ali je nepričakovano zasijala nasproti močna luč, ali je bilo kje sredi stene vgrajeno okno, ali je iz praznine priplaval kak zanimiv predmet.

Šel je od črke do črke svojega pisanja. Bile so besede kot »samozverljivo« in »dinastomanirija« in »presenetkaznodavno«, bile pa so še bolj nerazumljive besede kot »nkjhuttrščžiubekfrbgbrt« ali »vpzž-kvrghijpwtzpsvęgt«. Potem je pozabil na smisel besed, ki jih je prebral, in se začudeno ozrl za verigo, ki je kot kača sukala svoj konec navzdol. Proti vrhu se je vedno bolj debelila, začetka pa ni bilo videti.

Stopnice so vztrajno drsele navzgor.

— Koliko nadstropij pa ima ta stavba? je vprašal tistega, ki je stal stopnico niže.

— Nima nadstropij, je pojasnil spodnji.

— Koliko je potem visoka?

— Tega ne vem, vem le, da jo zgoraj še gradijo.

— No, pa nekje bodo napravili streho, kajne?

— Streha zaradi takšne višine sploh ni potrebna, ker se dež in sneg ujameta na stene. Zaradi vrtenja zemlje, veste, je zavzeto razlagal spodnji.

— No, pa bodo kdaj končali graditi? Saj se ne splača graditi v nedogled.

— Pravijo, da zidajo zato, da imajo delavci kaj dela. Do njihove smrti.

— In stopnice, ali se tudi te nikoli ne končajo?

— Stopnice podaljšujejo spodaj, je rekel spodnji utrujeno.

— In jih tudi ne mislijo končati?

— Kako, obstale bi vendar v praznem! Ne moremo jih nehati delati, dokler ne končajo na vrhu.

— Upam, da gredo stopnice hitreje kot gradbena dela na vrhu, kaj pravite?

— Ne bi rekel, je skoraj neprijazno odgovoril spodnji. — Imajo posebno hitro metodo. Precej hitreje delajo, kot se pomikajo stopnice.

— Potem... je zbegano hitel uradnik, — potem bomo večno potovali navzgor.

— Točno tako, je povsem naveličano odgovoril spodnji.

Tedaj se je zgodilo nekaj strašnega. Neznani veter mu je izpulil iz mape nekaj lističev in jih odnesel po stopnicah navzdol. Začel se je gneti mimo drugih proti listkom. Preklinjali so ga, kajti marsikomu je zbil kakšno mapo na tla. Končno je ujel dva lističa, drugi pa so odleteli v prazno. Bila sta pohojena in umazana in kesal se je, da ju je sploh pobral. Ugotovil je, da je na obeh enak tekst. Primerjal ju je še z drugimi v mapah. Povsod je bilo napisano popolnoma isto. Pohitel je navzgor.

— Ali ste videli, je razburjeno pripovedoval svojemu tovarišu, — vsi listi imajo enak tekst.

— Da, da, da, je utrujeno zamrmral oni, — niste prvi prišli do tega sklepa.

— In kakšen pomen ima vse to?

— Pomen, se je namrdnil sogovornik, — pomen! Bil je ciničen.

— Gotovo. Deset kilogramov popolnoma nerabnega papirja prevažamo neznano kam.

— Neraben papir? je strogo zavpil spodnji. — Neraben, pravite?

— No, saj ne vem, zakaj ga bodo potrebovali.

— To so vendar letaki, dragi moj, letake pa bomo spuščali z najvišje stavbe tega sveta državljanom sveta.

— Letake? je nejeverno vprašal zgornji. — Zakaj pa so potem nerazumljivi?

— Norec, se je zjezil oni, — ali naj bi bili po vaše napisani v angleščini ali francoščini, da bi se ostali narodi razburjali, zakaj so Francozi in Angleži več vredni kot oni? To bi bila slaba svetovna politika.

— Tako jih ne bo nihče razumel.

— Bolje nihče kot samo nekateri, dragi moj!

— In kaj bo z nami?

— Kako z nami? Vi zastavljate popolnoma napačna vprašanja, dragi moj.

— Oprostite, ampak mislil sem, to bo trajalo precej časa, precej dni, pa... kako bomo prišli dol?

— Seveda bo trajalo precej časa, vendar vam mora biti jasno, da gre za svetovno akcijo in da se morate za tako reč žrtvovati. Sploh pa se vam vse to šteje v delovno dobo.

Obmolknil je. Zazrl se je navzgor. Tam nekje visoko zgoraj je bila majhna odprtina, kjer je bil videti košček neba. Tam torej gradijo. Potem je začutil, da ga zmaguje teža papirja. Od nekdaj je imel slabo srce. Bled in znojen se je obrnil k svojemu spodnjemu tovarišu.

— Srce, je zastokal.

— Srce, eh, brat, posmeha vredno srce imaš. Če hočeš, lahko pustiš papirje tukaj in se napotiš navzdol. Toda dvomim, da boš kdaj prišel do dna, kajti stopnice bodo hitrejšje od tebe in stalno boš na enem in istem mestu.

Tedaj je uradniku postalo zares slabo, zgrudil se je in se zakotalil po stopnicah. Vsi so se spoštljivo umaknili vstran in napravili prostor tovarišu, ki je odpadel.

Mračilo se je. Zunaj je moralo biti ob tej uri živahno. Svetloba, ki je sicer prihajala od ozkih kletnih oken, je zdaj oblivala le še tiste slike, ki so bile na koncu dvorane. Samo in Teja sta sedela, prislonjena ob steno, s skrčenimi nogami in brez glasu. Tudi drugi prebivalci galerije so posedli brez besed in brez živahnih kretenj. Bila je tišina, ko je že vse povedano in bi bila vsaka nadaljnja kretnja ali beseda odveč. Takrat, ko so ljudje med seboj na meji, da se zasovražijo. Samo beseda, kretnja bi zadostovala, pa bi se to ravnotežje tišine prevagalo v divji prepir.

Samo je že hotel spregovoriti, nagnil se je k Teji, nato se je premislil in obsedel v prejšnji drži. — Nikdar ne prideva do tega, si je mislil, — da bi obračunala s stvarmi, ki so se nakopičile...

— Neprijetno, je pomislila Teja, — kar ne morem izreči...

— Med dvema človekoma, je premišljeval naprej Samo, — se spletejo vezi, slučajno ali kako drugače, toda stvar doseže svoj vrhunec...

— In potem sledi padec v brezbržnost, je govorilo v Teji.

— Naravno je to, kot življenje, ki ima svoj začetek in svoj konec...

— Kot ogenj, ki pojema...

— Nekaj sovraštva je v tem...

— Nič ni nemogoče, vse, kar se pripeti, se zgodi v okviru tega sveta, ki je nedeljiva celota sladkosti...

Vsi so sedeli mirno, morda se jim je zdelo, da še najmanj toegajo, če ostanejo kar tako. Prišlo je še nekaj novih, toda ti niso nikogar več vznemirjali. Logičen potek stvari. Kadar vse predvidiš, ni več prese-nečenj, kadar se z vsem sprijazniš, ni več nevarnosti, ko se pripraviš na izumiranje, je samo še čakanje.

Na vrhu stopnic se je prikazal kot posek bled vratar galerije. Vsi so zadržali dih. Bil je kot voščena lutka. Čudovito zadeta, vendar mrtva. Toda lutka se je zganila in stopila navzdol. Bil je nekoliko nena-vaden prizor in Sama sta se oklenili obe spremljevalki. Imel je očala in zelo veliko čepico. Stopal je in eno od rok je držal v notranjem žepu suknjiča.

— Zdaj sem prišel še jaz, da, je rekel ironično zagrenjeno.

— *Kako — Se niste zgrudili prej, pred mojimi očmi? je začudeno reagiral Samo.*

— *Pač, je suho odornil paznik. Potem je obmolknil in obstal na podu.*

— *Vi poznate tega človeka? je hotel vedeti Oliver.*

— *On me je spustil v galerijo.*

— *Babababa, to pravite komu drugemu. Tam gori ni bilo nobenega paznika.*

— *Res, govoril sem z njim, mar ni res? se je obrnil Samo k pazniku.*

— *Pač, je brez barve rekel vratar.*

— *No, vidite.*

— *Oliver vedno nekaj halucinira, se je omešala dvojčica s cvetličnim klobukom.*

— *Babababa, jo je zavrnil Oliver, — tu nekaj ne more biti v redu.*

— *Zakaj naj bi bilo v redu? je odsekano, a umirjeno vprašal paznik.*

— *Zakaj? Hahahaha, se je zahahljal Oliver in zvenelo je, kot bi prihajalo iz soda.*

— *Saj res, zakaj naj bi se odvijalo po pravilih? Nič ne gre v skladu z logiko, toda to je življenje, je razlagal Samo.*

— *Točno, je pribil vratar, — sploh pa se preveč sprašujete. Živite, uživajte, počnite kaj! Vrtar se je pomaknil naprej in njegova hoja je res spominjala na lutko. Postavil se je k sliki, jo nekaj časa ogledoval, nato se je postavil za okvir in sam postal slika.*

SLIKA

Trg je zjutraj prazen. Malo mestece ob reki se še ni prebudilo. Viktor zakorači v megleno jutro. Ozre se nazaj na svoje okno. Tam stoji služkinja. Riše z rdečo barvo na steklo. Včeraj je risala z modro. Ribičev še ni. Odide torej čez trg, ki mu je sonce obsijalo šele južni konec, proti kavarni. Smetar pobira ogorke.

— *Zdravo, pozdravi Viktor.*

— *Zdravo, zamomlja smetar.*

— *Lep dan, kaj? se zahoče kramljanja Viktorju.*

— *Ah, kaj bi to! je nejevoljen stari.*

Potem odrine nihajna vrata in stopi v sveže zakurjeni prostor. Natakakar žvenketa s priborom in krožniki. Pomiva od včeraj zvečer.

— *Kavo, tiho reče Viktor.*

Žvenket je močnejši od Viktorjevega glasu. Natakakar ga ni opazil. Briše pult. — *Kavo, ponovi Viktor. Prav tedaj je natakakar vključil radio in slišati je le kitare. Potem klavir. — Pa-pa-pi-ra-piii-pa-pa-pa-*

pa-pam-pi-pi-pam-ta-ti-ra-tam-pam-pa-pa-pa-pi-ram-pam, poje natakár Viktor vstane od mize, gre k točilni mizi in prime natakárja za ramo. Natakár se zgrudi od strahu. — Kavó, mu zavpije pod pult. Natakár je v nezavesti.

— Kap, ugotovi zdravnik.

Prihajajo ribiči. Ribiči s športnimi avtomobili. Utaborijo se na bregu reke. Izvlečejo ražnje, fotelje, odeje, čepice s prozornimi ščitniki in gumijaste škornje.

Viktor se napoti v galerijo. Tam je v službi. Ves srednji vek je tam, vsa renesansa, ves Napoleon, vsa zgodovina lepo razložena po sobah.

— Hej, Viktor, sliši snažilko, ki ga kliče nekje iz renesanse.

— Že grem, zatuli Viktor nazaj in zdrvi po stopnicah v prvo nadstropje. — Danes ne bo kaj prida obiskovalcev, ji pravi, — natakárja je kap, pa so vsi zbrani v kavarni.

— A tako? Malce postarna a še kar vedra snažilka. — Ali naj ti potem poziram?

— Daj, navdušeno odgovori Viktor in odhiti po stojalo.

Snažilka se poskuša postaviti v čim bolj graciozno pozo.

— Prosim, postavi se kot Danaja. Pogled upri navzgor, zamišljaj si, da pada zlato spod neba. Desna roka ti objame blazino. Hočem isto držo, kot jo ima Tizian.

Na platnu je že polovica glave, polovica nog in nebo.

Strašno spominja na Tiziana, mu je priznala snažilka. — Kaj pa tisti človek, ki je zraven nje na sliki?

— Tega bom dodal iz domišljije. Nato prične slikati. Vmes govori stavke brez zveze: — Tale poteza je v stilu Van Eycka... le kje je dobil to zlato barvo...

— Dober dan, je gromko pozdravil mož z ribiško palico na rami, ali se lahko tole ogleda?

— Začnite prosim s tachizmom, tretje nadstropje desno, odgovori Viktor, ves zatopljen v svoje delo.

— Ciao, reče ribič in odkoraka.

— Verjetno bodo vseeno začeli prihajati, pravi snažilka.

— Pošljem jih v srednji vek.

— Kaj pa če odnesejo kakšno sliko?

— Saj res, se je zbudil Viktor in vrgel čopič na tla. — Moram kontrolirati, je še pripomnil na njen začudeni obraz in odhitel v tretje

nadstropje desno. Iz pritličja se je navzgor valila velikanska množica ribičev, ki so pretili z velikanskimi palicami. — Na trnek z njim! so vpili. Bežal je.

Ribiči so se razkropili po vsej hiši. Premišljeval je, kaj bodo napravili. Akvarij? Ribjo restavracijo?

Iz svojega skrivališča je opazoval ribiče, ki so se vse bolj množili. Za njimi so prišli pleskarji in vse stene pobelili. Slike so ribiči zmetali vse na kup in jih zakurili. Na ognju so pražili ribe. Nato so oblekli bele halje in začeli govoriti, da bodo ustanovili bolnišnico. — Zdravili bomo tiste, je govoril prvi ribič, — ki jih je preveč prizadelo trdo življenje in kruta resničnost.

Viktor je pritajeno zamaskiral vhod v klet. V bolnišnici so poslej servirali samo ribe. Edino v kleti je ostalo nekaj slik.

— *In takrat, ko sva prišla midva, je vprašal Samo, — je bil takrat ravno čas popoldanskega počitka?*

Paznik se je naslonil na rob slike, vzel enega svojih ostro ošiljenih spiničnikov iz prsnega žepa in z njim zamahnil po zraku.

— *Da, je odgovoril nato.*

— *In zakaj ste se onesvestili?*

— *Moj humor. Veste, se je paznik še bolj nagnil skoz okvir, — tale prostor je tudi nekakšen del bolnišnice. No da, je popravil, — malce nenavaden oddelek, to priznam. Nato je paznik okamenel. Ostal je negiben znotraj okvira.*

In zdaj, so se vprašujoče zagledali drug v drugega. — Kaj pa zdaj?

— *Prestrašiti nas hočejo, je menil galant.*

— *Vse skupaj je popolnoma ista sodrga, je zarentačil Oliver.*

— *Našla sem še eno sliko, je poklicala deklica v belem plašču, — pogledajte, tu spodaj. In res je bila prislunjena ob zid, zaprašena in pozabljena še majhna slika v živahnih barvah.*

SLIKA (prašna, pozabljena)

Dež jima kaplja na lica, lasje se jima lepijo na čelo. Hodita po strmem pobočju nad reko. Gladina je prebodena z deževnimi kapljami, nad njo trepetata hladna meglica. Vsak ima svojo ribiško palico, ona rdečo, on modro. Kljub dežju se ona smeje, njen beli plašč je premočen, a veder in kot otroška pelerina krili po vetru.

— Tamle je košček ravnega, pravi Samo, — Tam bova lahko lovila. Breg je moker, podrsava jima na gladki ilovici. Samo jo podpira s prosto roko. Debla so blizu skupaj. Od debla do debla se pomikata proti prostoru ob reki. Dež poneha, pa spet začne. Mokra sta od zunaj in od znotraj. Modre oči zginejo za deblom. Nato se na desni pokaže bel nasmeh. Skrije se. Zlat čop las na levi. Smeh. Samo se ji približa. Objame jo. Deblo je med njima. Držita se za roke. Srečata se na desni. Moker nos. Uho. Trepalnice utripljejo težke in zlepljene. Obriše ji kaplje z nosa. — Smem? vpraša. Molk. Poljubi jo na nos.

— Tak majhen moker nos!

— Tak velik moker nos!

— Nosek-s-kap-ljo-na-kon-cu, zloguje Samo.

Dež poneha. Spodrsne jima. Obležita na listju.

— Trnek se je zapletel, pravi ona, on ne reagira.

— Trnek se je... ne more dokončati stavka.

— Trnek... Samo ji zapre usta.

— Ribice, ribice, kliče Samo. Pomočita trnka. Obupata nad lovom. Dvoboj s palicama. Najlonska vrvica se nerazrešljivo zaplete. Bojujeta se. Palici se zlomita. Samo ju posadi v mehka tla in zapletena vrvica je videti kot regratov puh. Odideta nazaj, most je lesen in se trese, kadar korakajo voli čezenj, Pod njima se ne trese.

Na levo se vije pot v nasprotni breg. Nad mostom, tam, odkoder je videti koleno reke, je postavljen grad. Razpadli grad. Poleti v njem prodajajo branjevke, zdaj pa so le velike luže in osmukano grmičje. Plezalke se razpletajo po zidovih, odvržene ciganske cunje, zarjaveli lonci, preluknjane ponve, kosi časopisa, pasji spominčki in razpadle opeke.

— Osvojiva grad, predlaga Samo.

Skačeta, plezata, tečeta, se objameta in spet tečeta. Naselita se na okroglem dvorišču. Pokrajina se vtaplja v jesensko deževje. Reka je motna, blatna, hladna. — Lepo je, reče ona. Nasloni se na grajsko obzidje, z nogo pa se upre ob strelno lino.

Skoz grajska vrata pride ciganka. Smehljaje ponuja fige in klobase. Hodi kot mačka, tiho, priklanjaje se v bokih. Ima rdečo ruto.

— Boste cigareto, ponudi Samo.

— Bom. Prižge jo pod plaščem in zadovoljno gleda v dolino. — To je naše, pravi. — Pa še kaj pridita! reče in izgine.

— Lahko bi prenočila v gradu, pravi Samo.

— Najti morava kakšno gnezdo.

— Pregnati ptice in mačke, spoditi miši, zakuriti mali ogenj, pa sva graščaka.

Iz doline prihajajo lovci. Streljajo fazane. Mnogo jih je.

— Teciva, reče Samo. Za njima pokajo puške. Samu se zdi, da vidi med lovci Tejo. — Saaamo! je slišati tenak glas, ki se meša med strele.

Vse naokoli sneg. Nobene hiše, nobenega kozolca, nobenega daljnovoda, nobenega gozda, nobene reke, vse belo.

— Nariši krog, pravi ona.

Samo nariše s konico čevlja.

— Stopi vanj.

Samo stopi vanj.

— Sem noter si ujet. Ne smeš prestopiti črte. Obljubiš, da ne boš prekoračil črte?

— Ne bom, obljubljam.

— Potem prav. Obrne se in začne teči proti obzorju. Pozno popoldan je. Vse postaja enako sivo. Celo sneg. Le stopinje, kamor se ji je ugreznila noga, se poznajo. Njen beli plašč se komaj še loči od druge beline.

— Čakaj, zavpije Samo in preskoči krog. Teče za njo.

Sem pa tja se mu zdi, kot da je ušla, ne vidi je. Potem se spet posveti daleč pred njim.

— Heej! vpije. — Počakaj!

Teče na vso moč po njenih stopinjah. Začne snežiti. Vidi jo kot čisto drobno piko. Njeni lasje. — Hej!

Ona se ustavi, pričakuje ga z iztegnjeno roko.

— Zakaj si ušla.

— Saj se igrava, ne?

Sneži v debelih kosmih.

— Danes je novo leto, reče on v šumenje snega.

Tečeta naprej v isti smeri. Nenadoma se Samo ustavi.

— Glej, reče, — tu sem prej narisal krog, pozna se, snežinke ga še niso čisto zabrisale.

— Beživa v krogu, reče ona kujavo.

— Pazi, reče Samo, — zdaj si zapomni, šla bova v tejle smeri, pokaže z roko. Gresta počasi, nato tečeta. Belina ne mine. Vedno več je snega in vedno globlje se jima vdira. Noč pada. V velikih kosmih pada tema. Pravijo, da je svetlo, če je sneg po tleh, pa ni res. Tema je kot v rogu. Lune ni, zvezd ni. Sama siva planjava.

— Nasloni se name, pravi Samo.

— Trudna sem, kot bi hodila leto dni.

V daljavi se zasvetlika majhna luč.

— Kje sva, vpraša ona.

— Ne vem, morda ravno v krogu.

Luč se približuje. Dve očesi sta. Avto.

— Kdo je to? vpraša ona.

— Mahajva, kričiva, morda naju opazi.

Avto se približuje z veliko hitrostjo, vendar ne gre proti njima. Niti opazil ju ne bo. Nato, kot bi se premislil, zavije naravnost k njima. Ustavi poleg njiju in odpre vrata.

— Hvala bogu, da ste naju opazili, reče Samo.

— Šel sem vaju iskat, pravi šofer.

— Kam naju peljete? Šofer ne da odgovora. Stisneta se na zadnjem sedežu. Avto drvi po snegu. Luči osvetljujejo stožec snega. Bližajo se razsvetljeni hiši. Ko so se ustavili, vse utihne. Izstopita in pozdravijo ju maškare.

— Čakali smo vaju, reče gostitelj, in ju povabi z uglajeno kretnjo. Slavje se nadaljuje. Sem pa tja se iz kopice živopisanega papirja izkoplje kdo, ki ga dotlej nista opazila. Gostitelj izkoplje žensko s krinko na obrazu.

— Nemka je, pravi gostitelj, — zabavajte jo po nemško.

— Nemka? se začudi Samo in ji vljudno ponudi ples.

Plešeta. Samo se šali in vari različne besede v eno. Dekle se smeje. Nato eno besedo razdeli na tri kratke besedice brez pomena. Dekle ga poljubi. Nato izve, da je bil Samov oče v Dachauu in začne jokati. Nato sname krinko in je kratkomalo Teja.

Stojita pod visokim stolpom. — Lahko bi napeljali tekoče stopnice.

— Navadil sem se na tvoj beli plašč, reče Samo in se plazi z dlanjo v gubo ovratnika.

— Rada ga imam, zato ga vedno nosim.

— Rad te imam, zato te neprestano ...

— Kako to napraviš, da se tako smešno smeješ?

— Tako, si s prsti razširim ustnice.

— Jaz ne znam tako.

— Pojdiva v kino.

— Pojdiva.

Gresta. Objeta. Ljudje so že pomladno oblečeni. Ustavita se pri zapornicah. Gledata vlake.

— Kam peljejo?

— Daleč.

— Rada bi se peljala daleč.

— Kam?

— Proč.

V kinu so igrali neki neumen ameriški film s srečnim koncem.

— Pa vendar, reče ona, — tako lepo je, če se srečno konča.

— Mhm.

— Jaz bi napravila film, kjer junak ne bi doživel nobenega poraza. Uspešen bi bil do kraja in srečen vse življenje.

— Jaz bi na koncu dodal čisto majhen poraz.

Veter kuštra lase. Gledata s terase na cesto.

— Še en sadni sok?

Kot reka na dnu kanjona.

— Poglej tisti rumeni avtomobil, pokaže ona.

— Kje? Samo je raztresen.

— Kam pa gledaš? Tja vendar.

— Pa kaj? Ti je všeč?

— Spominja me na morje.

— Pojdiva na morje.

— Ogorela bom, plavala bom, hodila zgodaj spat, zvečer bom brala kriminalne romane.

— Sprejeto. Lahko bova najela kočijo in se peljala k pinijam.

— Bosa.

— Bosa. Jaz bom vadil na kakšnem zapuščenem antičnem stadionu.

— Jaz pa bom igrala Julijo v kakšnem zapuščenem amfiteatru.

— Sadni sok delajo iz gnilega sadja.

— To si si izmislil.

— Ja.

— Izdajalec.

— Ali greva ali ne greva na morje?

— Greva, kaj?

— Ne poslušaj me.

— Rada bi telefonirala.

— Rada, kaj?

— Te-le-fo-ni-ra-la.

— Komu?

— Kar tako, za zabavo.

— Potem ne greva na morje...

— Kdo je to rekel?

— Saj hočeš telefonirati?

— Seveda, čisto malo časa, potem greva pa na morje.

- Torej, pojdi že.
- Prav. Halo, je tam Samo?
- Halo, napačna zveza.
- Halo, ne varaj prosim, nekaj nujnega ti moram sporočiti.
- Prosim?
- Ljubim te.
- Klicati morate avtobusno postajo.
- Samo, bodi prosim malo resen.
- Zakaj prosim, naj bom malo resen?
- Ker... ker ne bom mogla iti na morje.
- Zakaj ne?
- Sestanek imam z nekim tipom.
- S katerim tipom?
- Ugani, trikrat lahko ugibaš.
- Bzghjkupolkbr?
- Ne.
- Čklonmuvrf?
- Ne.
- Žčšćowryx?
- Malo več resnosti, tovariš.
- Tukaj centrala, prekoračili ste čas za pogovor.
- Samo majčkeno še, prosim.
- Prekinjamo.
- Fej! Pa nisem zvedela za ime tistega tipa.
- Katerega?
- Ti bi mi ga povedal.

— *Ljudje, zaopije Samo in se postavi v pozo govornika.*

Ljudje se obračajo mrmraje k njemu.

— *Dosti vas imam in dosti imam te galerije. Treba je iti na prosto. Završi. Galerija postane majhna, stene se pomikajo vedno bolj skupaj. Ljudje zadevajo z glavami ob strop.*

— *Ljudje, reče Samo, — pogledjte, ali ne bi bilo prijetneje, ko bi namesto izza teh okvirov živoljenju pogledali v oči. Odpotovali bi na morje, k soncu, nabirat školjke.*

— *Nikamor ne moreš, Samo, reče Teja, — poglej, prej ali slej te raztrgajo — morski psi ali kdo drug.*

— *Poslušajte, kdo vam pravi, da je zunaj nevarno! Kdo vam jamči, da je tukaj varno?*

— *Tukaj je že varno. Tu nas pustijo pri miru, odgovarja Oliver.*

— *Poslušajte, kdo vas je silil, da ste prišli sem?*

— Mi nismo za revolucije, reče uradnik. Gledajo v tla.
 — Pridi dol, cuka Teja Sama za roka, — spusti se dol. Pusti jih, nima smisla, saj vidiš, pusti.
 — Ljudje! Samo je rdeč v obraz. — Ljudje, bodite pametni! Zunaj je trava, so rože, zunaj je živo, zunaj se vse dogaja zares!
 — Zares se dogaja tisto, kar je tu samo naslikano, zamahne Oliver.
 — To je neumno... to je zato, ker nihče noče storiti prvega koraka... zmanjka mu besed.
 — Usoda, je slišati iz neznanih ust. — Naj nas pusti, drug glas.
 — Jaz tu že ne bom ostal! zatrdno reče Samo. — Pojdem, čeprav sam.

— Nikamor ne greš, ga zadržuje Teja. Poljubi ga. — Samo, reče potihem, — kaj ti ni nič zame? Glej, tu si posteljeva, Samo. Objame ga. Nato se Samo izmota in ihtavo reče: — Grem. Plane k stopnicam. Teja joče. Samo na vrhu stopnic. Dekle v belem plašču mu plaho sledi. Ostali nepremično opazujejo.

Pride v gornji prostor. Popolnoma bela dvorana, nikjer nobenih vrat, nobenih oken. Samo glavni vhod je. Strese ga. Moral bo prijeti za to mrzlo kljuko, upreti se bo moral s težo telesa, stopiti ven. Potan je. Prime za kljuko.

Ničesar ni slišati. Zunaj je tiho. Stene ne odbijajo niti njegovih korakov. Zakašlja. Ničesar. Le v sebi čuti tresljaje. Kot da je vse oblazinjeno. Vedno hodi za druge v žerjavico po kostanj. Biti postavka v tujih računih! Mar tudi tokrat pada v tujo zanko? Mar bo tudi tokrat nosil kožo za druge naprodaj? Ima ga, da bi se skril in počakal, da mu bodo drugi sledili. Nato bi jih spustil naprej. Saj res. Odlepi se od vrat. Mačje gre ob steni do nasprotnega konca dvorane. Morda se da kje skriti. Prostor se podaljša, mislil je, da je dvorana krajša. Optična prevara. Vidi, kako dekle v belem plašču odpira kljuko. Steče k vratom, hladna pamet ga je zapustila. Samo odrine vrata. Stopi na stopnišče. Bele marmorne stopnice. Živahen svet. Sonce ga obsije in oslepi. Tedaj ga nekdo zgrabi. Veliko obrazov je nenadoma okrog njega. Morda so zlobni obrazi, morda grdi, toda ta trenutek mu je vseeno. Najhujše je za njim. Grabijo po njem. Znajde se sredi klobčiča. Udarci padajo. Zdaj je za njim, si ponavlja. Začuti, da je ena roka prosta. Potipa se po obrazu. Krvav je. Bijejo ga. Tudi trnke zagleda. Ogromne stabe se zavrtijo v krogu nad njim. Priklonijo se in videti so kot v izbočenem zrcalu. Trudoma se ozre proti vratom galerije. Izgublja zavest. Udarci se množijo. Zdaj je pred vrati... njeni zlati lasje... v vratih se nabirajo v grozd še drugi. Oliver! Dvojčici. Vsi. Sledijo mu. Nasmehne se. Udarec v čeljust mu izbriše smehljaj.